

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om Rättstjänstverket och till vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en ny lag om Rättstjänstverket och att det görs ändringar i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning, rättshjälpslagen och samiska språklagen. Lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt föreslås bli upphävd.

Enligt propositionen inrättas det ett nytt ämbetsverk för ordnandet av tjänster inom rättshjälp, allmän intressebevakning, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. De nuvarande sex statliga rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten läggs ned och deras uppgifter överförs till det nya ämbetsverket. Dessutom föreslås att de centralförvaltningsmyndighetsuppgifter som sköts av justitieministeriet och som gäller rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten överförs till det nya ämbetsverket. Den lagberedning och strategiska planering som gäller ämbetsverket ska fortsättningsvis skötas av ministeriet.

Syftet med propositionen är att förtydliga justitieministeriets uppgifter och ordna de administrativa tjänsterna så att de bättre än tidigare stöder rättshjälpens, den allmänna intressebevakningens, den ekonomiska rådgivningens och skuldrådgivningens verksamhet. Ändringarna gäller uppgifterna inom stöd- och förvaltningstjänster, som enligt förslaget koncentreras till centralförvaltningen vid det ämbetsverk som inrättas. Tjänsterna inom rättshjälpens, den ekonomiska rådgivningens och skuldrådgivningens samt inom den allmänna intressebevakningen kommer fortsättningsvis att tillhandahållas på samma grunder som tidigare vid de nuvarande rättshjälps- och intressebevakningsbyråerna. Det föreslås inte heller några ändringar vad gäller byråernas verksamhetsställen. Den personal som ska ha hand om förvaltningen och stödtjänsterna vid det nya ämbetsverket kommer också framöver att vara placerad på olika orter runtom i landet.

Lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning föreslås bli ändrad så att bestämmelserna om ordnande av tjänster överförs till den nya lagen om Rättstjänstverket. Enligt förslaget införs dessutom tekniska ändringar i rättshjälpslagen och samiska språklagen.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2024 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2025.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	4
1 Bakgrund och beredning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Beredning	5
2 Nuläge och bedömning av nuläget	6
2.1 Nuläge	6
2.1.1 Statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt	6
2.1.2 Justitieministeriet	8
2.2 Bedömning av nuläget	9
3 Målsättningar	11
4 Förslagen och deras konsekvenser	11
4.1 De viktigaste förslagen	11
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	12
4.2.1 Samhälleliga konsekvenser	12
4.2.2 Ekonomiska konsekvenser	12
4.2.3 Konsekvenser för medborgarnas ställning	13
4.2.4 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet	15
4.2.5 Konsekvenser för personalen	23
4.2.6 Rätten att använda finska och svenska	26
4.2.7 Rätten att använda samiska	28
4.2.8 Konsekvenser för informationshanteringen	28
5 Alternativa handlingsvägar	30
5.1 Ett centralförvaltningsverk	30
5.2 Utveckling av rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens samarbete	30
5.3 En direktion	30
5.4 Förfarandet när det gäller beslut om rättshjälp	31
5.5 Anslutning av rättegångsbiträdesnämnden till det nya ämbetsverket	31
5.6 Konsumenttvistenämndens ställning	31
6 Remissvar	32
7 Specialmotivering	34
7.1 Lagen om Rättstjänstverket	34
7.2 Lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning	44
7.3 Rättshjälpslagen	45
7.4 Samiska språklagen	46
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	47
9 Ikraftträdande	48
10 Verkställighet och uppföljning	48
11 Förhållande till andra propositioner	49
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	49
LAGFÖRSLAG	54
1. Lag om Rättstjänstverket	54
2. Lag om ändring av lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning	63
3. Lag om ändring av 8 och 10 § i rättshjälpslagen	64
4. Lag om ändring av 2 § i samiska språklagen	65

BILAGA	66
PARALLELTEXTER	66
2. Lag om ändring av lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning	66
3. Lag om ändring av 8 och 10 § i rättshjälpslagen.....	71
4. Lag om ändring av 2 § i samiska språklagen	72

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Propositionen baserar sig på regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering, enligt vilket regeringen kommer att förbättra förutsättningarna för att ordna högklassiga och mer enhetliga tjänster för rättshjälp, intressebevakning, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning genom att inrätta ett riksomfattande rättstjänstverk.

Bakgrunden till propositionen är målet att utveckla statens centralförvaltning så att ministerierna koncentrerar sig på lagberedning och strategisk ledning av sitt förvaltningsområde. Samtidigt ska sådana uppgifter som inte förutsätter hantering och beslutsfattande på ministerienivå överföras till den förvaltning som lyder under ministeriet.

De allmänna riktlinjerna för reformen av centralförvaltningen har behandlats i finansministeriets utredning ”Yhteisillä periaatteilla kohti tulevaisuuden virastorakennetta” från år 2015 (på finska med presentationsblad på svenska, [FM:s publikationer 3/2015](#)). Enligt utredningen ska ämbetsverken bilda egna bokföringsenheter, små ämbetsverk ska slås samman med större enheter och ämbetsverken ska ha riksomfattande behörighet. I utredningen föreslås bland annat att det ska inrättas ett domstolsverk, ett riksomfattande utskökningsverk och ett rättshjälpsverk.

I enlighet med ovannämnda mål inledde Domstolsverket, som fungerar som centralförvaltningsverk, sin verksamhet den 1 januari 2020. Av utskökningsväsendet bildades ett ämbetsverk på en nivå när Riksfogdeämbetet och de 22 utskökningsverken slogs samman till ett enda riksomfattande ämbetsverk den 1 december 2020. Dessutom inledde Åklagarmyndigheten sin verksamhet som ett enhetligt ämbetsverk den 1 oktober 2019. Ämbetsverken bildar också separata bokföringsenheter.

Inom rättshjälpen och den allmänna intressebevakningen genomfördes 2016 en organisationsreform där det bildades sex rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt som fungerar som ämbetsverk. Vid reformen centraliserades förvaltningsuppgifterna till distriktens förvaltningsenheter. Kundenserviceuppgifterna inom distrikten kvarstod fortsättningsvis vid rättshjälpsbyråerna. Samtidigt överfördes intressebevakningsuppgifterna till de intressebevakningsbyråer som inrättades vid sidan om rättshjälpsbyråerna.

Justitieministeriet lät 2017 göra en utredning om inrättandet av en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet (Mot en kvalitativt bättre och effektivare service. En utredning om inrättandet av en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet. (Betänkanden och utlåtanden 61/2017) I utredningen föreslogs att det inrättas en riksomfattande myndighet för rättshjälp och intressebevakning. I remissvaren fick inrättandet av myndigheten allmänt understöd (Mot en mer kvalitativ och effektiv service. Utredning om möjligheterna att inrätta en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet. Sammandrag av utlåtandena. Betänkanden och utlåtanden 2019:9).

År 2020 tillsatte justitieministeriet en utredare för att utifrån ovan nämnda utredning närmare undersöka frågorna i anknytning till inrättandet av myndigheten. I utredningen föreslogs att det skulle inrättas en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet som skulle vara ett chefsstyrt ämbetsverk och bestå av en centralförvaltning samt rättshjälps- och intressebevakningsbyråer. Det föreslogs inga ändringar i byråernas nätverk av verksamhetsställen eller i deras självstän-

diga ställning med avseende på skötseln av uppdrag. (Utredning om en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet. Utredningar och anvisningar 2020:19). I remissvaren understöddes inrättandet av ämbetsverket av alla remissinstanser som tog ställning till inrättandet (Utredning om en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet. Sammandrag av utlåtandena. Betänkanden och utlåtanden 2021:9).

I regeringsprogrammet för Petteri Orpos regering står också att medlingen vid brott och tvistemål ska överföras från social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde till justitieministeriets förvaltningsområde. Överföringen av medlingen har utretts i ett projekt som justitieministeriet och social- och hälsovårdsministeriet tillsatte år 2020. Projektets styrgrupp föreslog att medlingen i brott- och tvistemål skulle överföras till justitieministeriets förvaltningsområde. Enligt styrgruppens förslag skulle medlingen placeras i anslutning till rättshjälps- och intressebevakningstjänsterna vid ett riksomfattande ämbetsverk som eventuellt skulle inrättas. I förslaget framlades att det inte vore ändamålsenligt att överföra medlingen samtidigt som ämbetsverket inrättas, utan först efter det. (Överföring av medling i brottmål till justitieministeriets förvaltningsområde. Styrgruppens rapport och förslag. Utredningar och anvisningar 2021:10). I denna proposition ingår inte överföringen av medlingen, utan avsikten är att beredningen av överföringen ska genomföras senare, som ett separat projekt.

1.2 Beredning

Utkastet till denna regeringsproposition med förslag till lag om Rättstjänstverket har beretts som en del av justitieministeriets projekt ”Inrättande av en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet och ämbetsverket Specialmyndigheterna inom justitieförvaltningen”. Beredningsunderlaget för projektet är offentligt tillgängligt på adressen valtioneuvosto.fi/sv/projekt, under identifieringskoden [OM051:00/2021](#). Projektet tillsattes för tiden från och med den 6 april 2021 till och med den 31 december 2022, men det avbröts på grund av bristande finansiering.

Ett utkast till regeringsproposition var på remiss från den 20 december 2021 till den 4 februari 2022 genom den offentliga utlåtandetjänsten. Utlåtanden begärdes av 70 myndigheter och andra organisationer. Sammanlagt lämnades 41 utlåtanden. En närmare utredning av remissvaren finns under rubrik 6 Remissvar.

Beredningen av regeringens proposition återupptogs år 2023 som tjänsteuppdrag. Beredningsunderlaget till propositionen är offentligt tillgängligt på adressen valtioneuvosto.fi/sv/projekt, under identifieringskoden OM049:00/2023. Med avseende på de ändringar som gjorts i samband med den fortsatta beredningen har ytterligare vissa instanser hörts separat. En närmare redogörelse för remissvaren finns under punkt 6 Remissvar.

Propositionen har konsekvenser för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas verksamhet i frågor som gäller allmän intressebevakning. Därför har den process för förordnande av intressebevakare som ingår i propositionen beretts i samarbete med Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Nuläge

2.1.1 Statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt

Rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten har till uppgift att ordna rättshjälp, allmän intressebevakning, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. Bestämmelser om ordnandet av rättshjälps- och intressebevakningstjänster finns i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt (477/2016). Bestämmelser om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning samt om ordnande av dessa finns i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning (813/2017). Den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen blev rättshjälpsbyråernas uppgift vid ingången av 2019.

Det finns sex rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. Inom varje distrikt finns det 3–4 rättshjälpsbyråer och 3–4 intressebevakningsbyråer som sköter kundservicen. Dessutom finns inom varje distrikt en administrativ enhet som har till uppgift att ordna byråernas stöd- och förvaltningstjänster. Distrikten omfattar sammanlagt 22 rättshjälpsbyråer och 22 intressebevakningsbyråer. Dessutom finns i landskapet Åland en byrå där rättshjälpen och intressebevakningen har sammanförts

Vid rättshjälpsbyråerna tillhandahålls sådana tjänster inom den offentliga rättshjälpen som avses i rättshjälpslagen (257/2002) samt tjänster inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. Rättshjälpsbyråerna har inga regionala behörighetsbegränsningar, utan en klient kan få rättshjälps- och intressebevakningstjänster samt tjänster inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning oberoende av sin hemort. Intressebevakningsbyråerna tillhandahåller i enlighet med lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) allmänna intressebevakningstjänster för de huvudmän som bor inom deras område och för vilka domstolen eller förmyndarmyndigheten har förordnat en intressebevakare.

Rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna har verksamhetsställen på cirka 160 orter, och cirka 40 % av verksamhetsställena har personal på plats. Rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens stöd- och förvaltningsenheter finns på samma orter i olika delar av landet som rättshjälps- och intressebevakningsbyråerna. Inom vissa distrikt arbetar förvaltningsenheterna på flera orter.

Bestämmelser om rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten, byråernas verksamhetsställen och intressebevakningsområdena finns i justitieministeriets förordning om rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten, om rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas verksamhetsställen samt om de kommuner för vilkas intressebevakningstjänster rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ansvarar (608/2016). När det gäller den allmänna intressebevakningens tjänster anges i förordningen vilka kommuners intressebevakningstjänster de enskilda distrikten ansvarar för. I distriktets arbetsordning fastställs vilka kommuners invånare intressebevakningsbyråerna producerar tjänster för. Enligt lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt kan distrikten också tillhandahålla tjänster i form av köpta tjänster. Intressebevakningstjänster tillhandahålls som köpta tjänster för cirka 10 procent av huvudmännen.

Den lagstiftningsmässiga utvecklingen i fråga om rättshjälpsbyråerna, intressebevakningsbyråerna och distrikten beskrivs närmare i utredare Jokinens utredning (Utredning om en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet. Justitieministeriet. Utredningar och anvisningar [2020:19](#) s. 12–19, tillgänglig på finska med presentationsblad på svenska).

Statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt är resultatstyrda ämbetsverk som inte utgör egna bokföringsenheter utan hör till justitieministeriets bokföringsenhet (BFE 150).

Sydöstra Finlands och Sydvästra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt sköter dessutom vissa av konsumenttvistenämndens ärenden som gäller anställningsförhållanden.

Tabell 1 ger en överblick över antalet ärenden som årligen har handlagts inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten. Uppgifterna baserar sig på justitieministeriets bokföringsenhets bokslut för år 2022. Åren 2020–2022 handlades cirka 42 000–48 000 rättshjälpsärenden per år. Inom den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen handlades 22 000–23 000 ärenden per år. Antalet huvudmän inom intressebevakningen har varit cirka 43 000–44 000 per år (läget i slutet av året).

Tabell 1.

Huvudmän och handlagda ärenden inom rätts- hjälps- och intressebevakningsdistrikten	2020	2021	2022
Huvudmän inom intressebevakningen (inkl. köpta tjänster 10 %)	42 832	43 165	43 725
Handlagda ärenden inom rättshjälpen	48 473	43 957	41 585
Handlagda ärenden inom den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen.	23 006	22 144	23 408

Tabell 2 ger en överblick över personalstyrkorna inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten åren 2020–2022. Rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens personalresurser uppgick till 1 170 årsverken år 2022. Av detta riktades cirka 591 årsverken till uppgifter inom intressebevakningen, 386 årsverken till uppgifter inom rättshjälpen och 193 årsverken till uppgifter inom den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen.

Tabell 2.

Fördelningen av rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens personal (inklusive förvaltningspersonal)	2020 (årsverken)	2021 (årsverken)	2022 (årsverken)
Intressebevakning	589	592	591
Rättshjälp	404	389	386
Ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning	190	190	193
Totalt	1 183	1 171	1 170

2.1.2 Justitieministeriet

Enligt 68 § i grundlagen svarar varje ministerium inom sitt ansvarsområde för beredningen av de ärenden som hör till statsrådet och för att förvaltningen fungerar som sig bör. Närmare bestämmelser om uppgifterna finns i lagen om statsrådet (175/2003) och reglementet för statsrådet (262/2003). Till varje ministeriums uppgifter hör ärenden inom det egna ansvarsområdet som gäller till exempel planering av verksamheten och ekonomin, resultatstyrning, lagberedning och internationella frågor. Bestämmelser om justitieministeriets uppgifter och om de ämbetsverk som hör till ministeriets verksamhetsområde finns i statsrådets förordning om justitieministeriet (543/2003). Enligt den hör bland annat rättshjälpen, den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen samt den allmänna intressebevakningen till justitieministeriets uppgifter. Enligt lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt och lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning hör den allmänna styrningen av och tillsynen över ordnandet av tjänster till justitieministeriet uppgifter.

Justitieministeriet svarar dessutom för de uppgifter som följer av ministeriets roll som centralförvaltningsmyndighet för rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten. Rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten hör till justitieministeriets bokföringsenhet, och justitieministeriet svarar därför för vissa uppgifter i anslutning till betalningsrörelsen inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten, för bokföringen och bokslutet samt för upprättandet av en verksamhetsberättelse enligt lagen om statsbudgeten (423/1988). Enligt lagen om statsbudgeten är det republikens presidents kansli och ministerierna samt som funktionellt och ekonomiskt ändamålsenliga helheter ämbetsverken, inrättningarna och andra organ som är bokföringsenheter. Finansministeriet bestämmer om bildandet av bokföringsenheter efter att ha hört det behöriga ministeriet.

Bestämmelser om behörighet att inrätta, överföra, dra in och ändra tjänster finns i statstjänstemannaförordningen (971/1994). Enligt den beslutar myndigheten i fråga om tjänsteregleringar inom ämbetsverket. I statstjänstemannaförordningen har det dock föreskrivits om flera undantag från huvudregeln. Enligt 3 § 2 mom. 1 punkten i förordningen är det justitieministeriet som beslutar om tjänsteregleringarna bland annat i fråga om rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten.

Justitieministeriet är inom justitieministeriets förvaltningsområde för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens del den förhandlingsmyndighet som med stöd av 3 § 3 mom. 2 punkten i lagen om statens tjänstekollektivavtal (664/1970) bestämts av finansministeriet. I uppgiften ingår att avtala om lönesystemet och att förhandla vid meningsskiljaktigheter som gäller tillämpningen av avtalet. Justitieministeriet förhandlar även om rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens förtroendemannaavtal. Med stöd av lagen om statens tjänstekollektivavtal är det finansministeriet som bestämmer förhandlingsmyndigheten.

Lönebehörigheten, det vill säga behörigheten att fastställa tjänstemännens uppgiftsbaserade och personliga lönedelar, bevilja lönetillägg och besluta om naturaförmåner, hör enligt lagen om statens tjänstekollektivavtal till ämbetsverket eller inrättningen. Genom förordning av statsrådet kan det dock föreskrivas att behörigheten hör till någon annan myndighet. Med stöd av denna bestämmelse föreskrivs det i den gällande förordningen om statens tjänstekollektivavtal (1203/1987) att det bland annat för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens del är justitieministeriet som beslutar om avlöningen.

Justitieministeriet svarar för ärenden som gäller rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens lokaler. Etablerad praxis inom justitieministeriets förvaltningsområde har varit att det är justitieministeriet som beslutar om alla lokalprojekt och undertecknar hyresavtalen för de ämbetsverk

som inte har någon egen centralförvaltning. När det gäller projekt och årliga hyresavtal på minst 400 000 euro har justitieministeriet dock enligt justitieministeriets arbetsordning behörighet också i fråga om de ämbetsverk som har egen centralförvaltning.

Justitieministeriet svarar för utvecklingen, samordningen och styrningen av rättshjälpen, den allmänna intressebevakningen, den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen. Uppgifter som hör till dessa ansvarsområden är bland annat planering och ordnande av utbildning samt utveckling och underhåll av informationssystem, liksom även kommunikation som omfattar utveckling och drivande av webbplatser och intranät. Dessutom sköter ministeriet utvecklingen av distriktens arkivering och upphandling samt samordningen av den allmänna intressebevakningens köpta tjänster, den interna revisionen och utvecklingen av rapporteringen.

En del av rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens tjänster produceras centraliserat, och justitieministeriet sköter de avtal som anknyter till dem. De uppgifter som sammanhänger med statens ekonomi- och personalförvaltningsärenden sköts vid Servicecentret för statens ekonomi- och personalförvaltning (Palkeet), och de tjänster som hänför sig till rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens informationssystem produceras vid Rättsregistercentralen. Rättsregistercentralen svarar också för det avtal om grundläggande informationstekniktjänster som ingås med Statens center för informations- och kommunikationsteknik Valtori. Största delen av lokalerna hyrs av Senatfastigheter.

Inom justitieministeriet sköts majoriteten av de uppgifter som gäller rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten av enheten för rättsskyddstjänster vid avdelningen för privaträtt och rättsvård. En del av ekonomi- och personalförvaltningens uppgifter sköts av förvaltnings- och styrningsavdelningen. Uppgifter som hänför sig till kommunikation och rapportering sköts delvis också av ministeriets stab.

Dessutom har justitieministeriet från och med ingången av år 2022 haft till uppgift att sköta utvecklingen av det ekonomiska kunnandet och koordineringen av samarbetet. Uppgiften har sin grund i Finlands Banks förslag till en nationell strategi för ekonomisk kompetens. Uppgiften omfattar bland annat utdelning av understöd till aktörer inom tredje sektorn för förstärkning av det ekonomiska kunnandet samt till därmed sammanhängande forskningsarbete.

Enheten för rättsskyddstjänster vid justitieministeriets avdelning för privaträtt och rättsvård sköter även uppgifter som hänför sig till resultatstyrningen av konsumenttvistenämnden och rättegångsbiträdesnämnden samt vissa ärenden som gäller den allmänna advokatföreningen (Finlands Advokatförbund).

2.2 Bedömning av nuläget

Justitieministeriet sköter utöver sedvanliga uppgifter som gäller statsrådet dessutom centralförvaltningsuppgifter som hänför sig till den offentliga rättshjälpen, den allmänna intressebevakningen, den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen. Situationen motsvarar inte riktlinjerna för statsförvaltningens centralförvaltning, enligt vilka ministerierna ska koncentrera sig på strategisk ledning, lagberedning och internationellt samarbete inom sitt förvaltningsområde. Riktlinjerna talar för en överföring av ministeriets centralförvaltningsuppgifter till ämbetsverksnivå.

Vidare är det så att ämbetsverksstrukturen för närvarande inte heller är i linje med statsförvaltningens riktlinjer med avseende på sammanslagningen av små ämbetsverk till större helheter, strukturen på bokföringsenheterna och den riksomfattande behörigheten.

Varje distrikt sköter för sin del de stöd- och förvaltningsuppgifter som gäller rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna inom distriktet. Inom de enskilda distrikten finns endast ett fåtal personer som har hand om stöd- och förvaltningsuppgifter. Därför är en och samma person tvungen att sköta ett stort antal mycket olika uppgifter i anknytning till stöd- och förvaltnings-tjänster, och då är det inte möjligt att fördjupa sig i alla uppgifter. Små enheter är dessutom sårbara i situationer med sjukfrånvaro och annan frånvaro. En del av distriktens uppgifter överlappar varandra, såsom olika slags planeringsuppgifter samt budget- och ramberedningen, vilka det vore ändamålsenligare att sköta på ett landsomfattande sätt. Detta har uppmärksammats bland annat i Kyllästinens och Lundströms utredning (Mot en kvalitativt bättre och effektivare service. En utredning om inrättandet av en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet. Justitieministeriet. Betänkanden och utlåtanden 61/2017, s. 37).

Distrikten samarbetar bland annat när det gäller arbetstidshanteringen och vissa uppgifter som kräver specialkunskaper samt till exempel vid beredningen av olika anvisningar. I ett HR-projekt som tillsattes av justitieministeriet (20 februari 2020, VN/3684/2020) utreddes exempelvis vad gemensamma personalfunktioner skulle innebära. Det är dock arbetsdrygt och tar mycket tid att fatta gemensamma beslut.

I det praktiska arbetet har det framgått att verksamhetssätten varierar mellan olika distrikt, trots att distrikten bedriver mycket samarbete. Behovet av enhetliga verksamhetssätt har framkommit förutom i det praktiska arbetet också i olika utredningar, såsom forsknings- och utredningsprojektet Kohti yhdenvertaisia ja laadukkaita oikeusapupalveluita ("Mot högklassiga rättshjälps-tjänster". Slutrapport på finska med presentationsblad på svenska. Publikationsserien för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2019:60) samt i Liisa Törnwalls utredning om praxis för handläggning av ansökningar om rättshjälp (OM3/33/2017). Även om behovet av enhetliga verksamhetssätt har identifierats och även om enhetliga verksamhetssätt nog eftersträvas, är möjligheterna att uppnå målet bättre om man följer en modell med ett enda ämbetsverk.

De olika utvecklingsuppgifterna och centralförvaltningens uppgifter är i nuläget utspridda på många aktörer, såsom justitieministeriet och de sex olika distrikten. Detta är tungt ur administrativ synvinkel, och att komma fram till gemensamma riktlinjer är arbetsdrygt och tidskrävande

Inom justitieministeriet och distriktsförvaltningen finns ett klart behov av att stärka kommunikationen, riskhanteringen, den interna kontrollen, den informations- och kunskapsbaserade ledningen, personalförvaltningen och de tjänster som hänför sig till informationsförvaltningen. I synnerhet den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen förutsätter tydlig, aktuell och interaktiv kommunikation. Detta är svårt att omsätta i praktiken med den nuvarande strukturen, eftersom ansvaret för kommunikationen är splittrat mellan justitieministeriet och de sex distrikten. Kommunikationens betydelse accentueras också i och med att användningen av webb-kommunikation och sociala medier ökar bland medborgarna. Den nuvarande förvaltningsstrukturen stöder inte utvecklandet av den interna kontrollen i tillräckligt hög grad. Att stärka riskhanteringen är särskilt viktigt inom den allmänna intressebevakningen, där det hanteras avsevärda mängder förmögenhet som tillhör huvudmännen. Inom statsförvaltningen betonas personalförvaltningen, informations- och kunskapsbaserad ledning och vikten av informationsförvaltning, och med den nuvarande strukturen är det svårt att på ett ändamålsenligt sätt utveckla dessa. Genom att ändra ämbetsverksstrukturen kan situationen förbättras, men ändringen förutsätter också ökade personalresurser i synnerhet för dessa uppgifter.

3 Målsättningar

Det viktigaste målet med propositionen är att för klienterna inom rättshjälpen och intressebevakningen samt den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen på längre sikt tillhandahålla service som är enhetligare på riksnivå, som är av bättre kvalitet och som är lättare tillgänglig. En enhetlig utveckling av tjänsterna underlättas väsentligt när de stöd- och förvaltningstjänster som verksamheten förutsätter produceras centraliserat. Avsikten är att det nya ämbetsverket ska sköta såväl ekonomiförvaltningen och den operativa styrningen som personalförvaltningen, vilka nu är splittrade på sex distrikt och flera olika enheter vid justitieministeriet.

Syftet med reformen är också att förtydliga justitieministeriets roll. Efter ändringen kan ministeriet koncentrera sig på den strategiska planeringen av tjänsterna inom rättshjälpen, intressebevakningen, den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen samt på lagberedningen och det internationella samarbetet. Samtidigt har man vid justitieministeriet berett en administrativ överföring av små självständiga myndigheter, bland annat ombudsmännen, från att vara verkssamma i anslutning till justitieministeriet till att bilda ett nytt ämbetsverk, Specialmyndigheterna inom justitieförvaltningen. Avsikten är att det efter att dessa två projekt har slutförts inte längre ska kvarstå sådana myndigheter eller ämbetsverk inom ministeriets förvaltningsområde vars centralförvaltningsuppgifter sköts av ministeriet.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I propositionen föreslås det att det stiftas en lag om Rättstjänstverket. Samtidigt upphävs den gällande lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt.

Den föreslagna lagen ska innehålla bestämmelser om det nya ämbetsverkets ställning och uppgifter. Det nya ämbetsverket föreslås överta ordnandet av de tjänster inom rättshjälpen, den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen samt den allmänna intressebevakningen som för närvarande sköts av rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten. Bestämmelserna som gäller ordnandet finns i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, vilken föreslås bli upphävd, och i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning, vars bestämmelser om ordnande av tjänster föreslås bli upphävd. Bestämmelserna om ordnandet tas in i den nya lagen och ändras så att de motsvarar verksamheten vid ett riksomfattande ämbetsverk.

Rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna samt Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå föreslås kvarstå i sin nuvarande form med avseende sina uppgifter. Bestämmelser om byråernas verksamhetsställen ska fortsättningsvis utfärdas genom förordning av justitieministeriet, och avsikten är inte att ändra dessa i samband med inrättandet av ämbetsverket. För att klargöra rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas språkliga ställning, ska bestämmelserna om deras verksamhetsområden utfärdas genom förordning av statsrådet.

I propositionen föreslås det att samiska språklagen ändras så att det ämbetsverk som ska inrättas fogas till lagens tillämpningsområde.

Dessutom föreslås det att vissa tekniska korrigeringar görs i rättshjälpslagen och att bestämmelserna om rättshjälpsbyråernas rätt att få uppgifter preciseras.

Avsikten är att det nya ämbetsverket ska bli en ny bokföringsenhet. Beslut om att inrätta en ny bokföringsenhet fattas av finansministeriet.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Samhälleliga konsekvenser

Propositionen handlar om en omorganisering av förvaltningen av tjänster och stödtjänsterna. Det föreslås inga ändringar med avseende på uppgifterna för de byråer som tillhandahåller kundbetjäning.

Inrättandet av det nya ämbetsverket gör statsförvaltningen mer genomskådlig. Förutsättningarna för att ordna högklassiga och enhetligare tjänster i hela landet blir bättre när styrningen och utvecklingen av byråerna handhas av ett enda ämbetsverk i stället för att handhas av sex rätts- hjälps- och intressebevakningsdistrikt och justitieministeriet.

Ämbetsverkets uppgift ska vara att ordna tjänster för den del av befolkningen som har det sämre ställt ekonomiskt eller på något annat sätt. Genom att förvaltningsuppgifterna samlas till en enda helhet är det möjligt att till exempel sörja för en mångsidigare informationsspridning till medborgarna. Detta behov accentueras särskilt i de tjänster som riktar sig till klienterna inom den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen samt i utvecklingen av det ekonomiska kunskandet.

4.2.2 Ekonomiska konsekvenser

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2024 och avses bli behandlad i samband med denna.

De ekonomiska konsekvenserna riktar sig för rättshjälps-, den ekonomiska rådgivningens och skuldrådgivningens samt intressebevakningens del mot dessas centralförvaltning. För rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas del har propositionen inga ekonomiska konsekvenser.

Det har uppskattats att det behövs en arbetsinsats på 62 årsverken för Rättsserviceverkets centralförvaltning. Av detta ska resurser motsvarande cirka 34 årsverken täckas genom ett anslag som hänförs till rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens stöd- och förvaltningstjänster. År 2022 uppgick anslaget till cirka 2 600 000 euro och anslaget ingår i moment 25.15.01 Rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens omkostnader. Från momentet Justitieministeriets omkostnader 25.01.01 överförs ett anslag som binds till centralförvaltningsuppgifter och vilket uppskattas uppgå till cirka 1 463 000 euro. Anslaget motsvarar personalkostnaderna för cirka 14 årsverken och omfattar dessutom ett anslag för utbildning inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten.

Inrättandet av Rättstjänstverket förutsätter utöver det en resursökning på 14 nya årsverken. Lönekostnader och andra kostnader för personal, informationssystem och lokaler föranleder utgifter på cirka 1 583 000 euro, vilka hänför sig till moment 25.15.01 Rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens omkostnader.

Behovet av extra personal beror på de uppgifter som hänför sig till bokföringsenheten och på de lagstadgade förvaltningsuppgifterna, för vilka det varken inom justitieministeriet eller inom distriktens förvaltning finns tillräckliga personalresurser eller tillräcklig kompetens. Till dessa uppgifter hör bland annat uppgifter som anknyter till informationshantering, dataskydd och informationssäkerhet samt uppgifter som anknyter till IKT-sakkunskap, dataanalys, rapportering, kommunikation, upphandling och riskhantering. Som tjänstebenenämningar för de nya uppgif-

terna föreslås sektorchef, systemsakkunnig och sektorspecialsakkunnig, sakkunnig inom informationsförvaltning, dataanalytiker, dataskyddsombud, sakkunnig inom ekonomiförvaltning och personaladministration, specialsakkunnig inom upphandlingar, lokalitetsexpert, sakkunnig inom intern revision och riskhantering samt kommunikationsexpert.

Det uppskattas att ämbetsverket år 2025 kommer att föränledas kostnader av engångsnatur på kring 131 000 euro, vilka beror på kostnader av engångsnatur i anslutning till flyttning och inredning samt kommunikation.

Vidare uppskattas det år 2024 uppkomma kostnader av engångsnatur på omkring 885 000 euro för förberedande åtgärder som hänför sig till inrättandet av ämbetsverket. Kostnaderna omfattar projektkostnader som hänför sig till Servicecentret för statens ekonomi- och personalförvaltning (415 000 euro), kostnader för ändringar i informationssystemen (Rättsregistercentralen 60 000 euro, Statens center för informations- och kommunikationsteknik Valtori 68 250 euro och IKT-kostnader för kommunikation 75 000 euro), kostnader för förändringsutbildning (50 000 euro) och personalkostnader (198 000 euro). Kostnaderna hänför sig till moment 25.15.01 Rätts-hjälps- och intressebevakningsdistriktens omkostnader.

Justitieministeriet föränleds från och med 2025 en permanent utgiftsökning på 250 000 euro. Tillägsbehovet är en följd av att den andel som ministeriet betalar till Servicecentret för statens ekonomi- och personalförvaltning ökar då rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten inte längre hör till justitieministeriets bokföringsenhet och justitieministeriet måste betala en större andel av kostnaderna för ministeriets bokföringsenhet. Utgifterna ska hänföras till moment 25.01.01 Justitieministeriets omkostnader.

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har uppskattat att myndigheten år 2024 orsakas kostnader av engångsnatur motsvarande cirka 110 000 euro till följd av det arbete avseende informationssystemen som de ändringar som gäller förordnande av allmän intressebevakning föränleder. Kostnaderna hänför sig till moment 28.30.03 Omkostnader för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

På det hela taget antas inrättandet av det nya ämbetsverket öka statens årliga utgifter från och med år 2025 med sammanlagt 1 833 000 euro, varav 1 583 000 euro hänför sig till ämbetsverket och 250 000 euro till justitieministeriet. För år 2024 beräknas uppkomma utgifter av engångsnatur på cirka 885 000 euro för justitieministeriets förvaltningsområde och 110 000 euro för finansministeriets förvaltningsområde. För år 2025 beräknas uppkomma utgifter av engångsnatur på cirka 131 000 euro.

I budgetpropositionen för 2024 föreslås att det till beslutsdelen under moment 25.15.01 fogas ett tillägg om att anslaget under momentet också får användas till utgifter för beredningen av inrättandet av Rättstjänstverket.

Kostnaderna täcks inom ramen för anslagen i planen för de offentliga finanserna och statsbudgeten.

Propositionen har inga ekonomiska konsekvenser för företag eller privatpersoner.

4.2.3 Konsekvenser för medborgarnas ställning

Ändringen bedöms i huvudsak förbättra tjänsterna för klienterna indirekt och på lång sikt. Propositionens konsekvenser för klienterna är indirekta, eftersom det i propositionen inte föreslås några ändringar med avseende på rättshjälpsbyråernas eller intressebevakningsbyråernas

lagstadgade uppgifter. Klienterna inom rättshjälpen och den allmänna intressebevakningen samt den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen ska enligt förslaget även i fortsättningen sköta sina ärenden genom rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna samt på Åland genom Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå. Förslaget medför inte heller några omedelbara ändringar när det gäller servicekanalerna, såsom telefontjänsten, e-tjänsten eller chat-tjänsten. Ändringen inverkar inte på den personal som har hand om rättshjälpen och den allmänna intressebevakningen samt den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen, och därför sköts relationerna till klienterna fortsättningsvis av samma personal.

Genom att samla förvaltningsuppgifterna till en enda helhet förbättras möjligheterna att sköta bland annat kommunikationen på ett mer interaktivt och tydligare sätt än tidigare. Till exempel blir kommunikationen i sociala medier lättare att hantera. En mångsidigare kommunikation förbättrar medborgarnas möjligheter att hitta den information de behöver och att få tjänster. Detta blir särskilt tydligt inom den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen och i uppgiften att utveckla det ekonomiska kunnandet samt inom rättshjälpen.

Inom den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen behandlades år 2022 cirka 23 000 ärenden och inom rättshjälpen cirka 42 000 ärenden. Det är svårt att bedöma vilken inverkan ändringen får på antalet klienter. Som en följd av bättre kommunikation kan medborgarnas medvetenhet om tillgången till tjänsterna öka och detta kan i sin tur leda till att antalet klienter i synnerhet inom den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen ökar. Däremot bedöms ändringen inte ha några konsekvenser för antalet klienter inom intressebevakningen, eftersom en klientrelation inleds utifrån behovet av intressebevakning och genom ett förordnande av domstolen eller förmyndarmyndigheten. I slutet av år 2022 uppgick antalet huvudmän inom den allmänna intressebevakningen till cirka 40 000.

Harmoniseringen av förvaltningen antas, i takt med att verksamheten utvecklas, göra den service som klienterna får på olika håll i landet mer enhetlig. Detta i sin tur kan antas ha en indirekt positiv inverkan på jämlikheten mellan klienterna i hela landet. I arbetet med att utveckla tjänsterna har man observerat att praxis varierar till exempel med avseende på processen för hur en klientrelation inleds. Det finns bättre möjligheter att förenhetliga processerna och införa de bästa förfaringsätten i praktiken, om byråerna styrs av en aktör i stället för att styras av sex distrikt.

Den interna kontrollen och revisionen bedöms bli effektivare genom ett enda ämbetsverk. Detta bedöms bidra till att förbättra kvaliteten i synnerhet inom den allmänna intressebevakningen, där den egendom som förvaltas och som tillhör klienterna är betydande.

Det föreslås inga ändringar i bestämmelserna om medborgarnas rätt att anföra klagomål över verksamheten. Rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas och därmed också bland annat de offentliga rättsbiträdenas självständiga ställning förblir till denna del oförändrad. Medborgarnas och intressentgruppernas möjlighet att sköta sina förvaltnings- och stödtjänstärenden med myndigheten blir dock enklare när uppgiften sköts av ett enda ämbetsverk i stället för av sex olika distrikt. Detta gäller till exempel en klients möjlighet att anföra en sådan klagan över en myndighets verksamhet som avses i förvaltningslagen (434/2003).

Det finns särskilda bestämmelser om tillsynen över rättsbiträden i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. I propositionen föreslås det att dessa bestämmelser tas in som sådana i lagen om Rättstjänstverket. Med stöd av bestämmelserna övervakas offentliga rättsbiträden av den tillsynsnämnd som finns i anslutning till Advokatförbundet med avseende på huruvida de vid skötseln av ett advokatuppdrag har iakttagit god advokatsed. Ett ärende inleds utifrån ett klagomål från en medborgare.

De allmänna intressebevakarna övervakas med stöd av lagen om förmyndarverksamhet av förmyndarmyndigheten, med andra ord av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata respektive Statens ämbetsverk på Åland. Förmyndarmyndigheten övervakar att intressebevakaren sköter ett enskilt intressebevakaruppdrag i enlighet med lagen om förmyndarverksamhet. Övervakningsmetoderna omfattar till exempel redovisningsskyldighet och krav på tillstånd för rättshandlingar som är av betydelse för huvudmannen. Dessutom har var och en möjlighet att anföra klagomål hos förmyndarmyndigheten, om han eller hon anser att intressebevakaren inte har skött sin uppgift i enlighet med lagen om förmyndarverksamhet. Med avseende på den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen finns det inga specialbestämmelser om tillsynen, utan klagomål över verksamheten kan anföras med stöd av de allmänna bestämmelserna.

Till den del tillsynsnämnden eller förmyndarmyndigheten saknar behörighet kan klagomål över hur en tjänsteman inom ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt har förfarit anföras hos en högre myndighet i enlighet med 8 a kap. i förvaltningslagen. En högre myndighet kan behandla ett klagomål som gäller en underlydande myndighet eller en förman ett klagomål som gäller en underlydande. Det kan således vara ändamålsenligt att ledande allmänna intressebevakare och ledande offentliga rättsbiträden behandlar klagomål som gäller deras underlydande och att klagomål som gäller ledande offentliga rättsbiträdens eller ledande allmänna intressebevakares förfaringsätt behandlas inom det nya ämbetsverkets centralförvaltning, i enlighet med vad generaldirektören bestämmer i arbetsordningen. Behörighet att behandla en förvaltningsklagan har även högre myndigheter än de ovan anförda. Ett klagomål som gäller en tjänsteman vid en byrå kan således också lämnas in till exempel direkt till centralförvaltningen eller justitieministeriet. Vid behov kan ett klagomål även överföras till en annan myndighet. Klagomål som gäller generaldirektören ska dock behandlas vid justitieministeriet.

Riksdagens förvaltningsutskott ansåg vid behandlingen av en regeringsproposition som gällde förvaltningsklagan att det är viktigt att tillämpningen när det gäller de instanser som är föremål för förvaltningsklagan är bred, så att förvaltningsklagan kan anföras också mot hur utlagda förvaltningsuppgifter sköts (FvUB 6/2014 rd). Således ska också klagomål över förfaringsätt som hänför sig till producenter av köpta tjänster enligt propositionen kunna anföras hos ämbetsverket.

Skadeståndsanspråk som riktar sig mot rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten behandlas med stöd av lagen om statens skadeståndsverksamhet (978/2014) vid Statskontoret. Detsamma ska enligt förslaget gälla för anspråk som riktar sig mot Rättstjänstverket som ska inrättas. I propositionen föreslås att det i lagen om Rättstjänstverket tas in en informativ paragraf om detta.

4.2.4 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

Justitieministeriet

Centralförvaltningsmyndighetsuppgifterna, som i brist på ett centralförvaltningsverk har skötts vid justitieministeriet, ska enligt förslaget överföras från justitieministeriet till Rättstjänstverket. Från justitieministeriets uppgiftsområde stryks sålunda med avseende på rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten de uppgifter som hänför sig till bokföringsenheten, de uppgifter som hänför sig till sådana anskaffningar av lokaler där beloppet understiger 400 000 euro samt de uppgifter som hänför sig till beslut om tjänsteregleringar, det vill säga om inrättande, indragning, överföring och ändring av tjänster. Vid justitieministeriet skötta utvecklingsuppgifter, utbildningen, utvecklingen av informationssystemen, upphandlingsverksamheten, kommunikationen, utvecklingen av rapporteringen och arkiveringen samt den interna revisionen överförs från ministeriet till ämbetsverket. Det nya ämbetsverket föreslås i stället för justitieministeriet

ingå de avtal med Rättsregistercentralen som gäller bland annat utveckling och underhåll av informationssystemen.

Justitieministeriet ska fortsättningsvis sköta sådana uppgifter på statsrådsnivå som enligt förslaget hänför sig till Rättstjänstverket: den strategiska styrningen av ämbetsverket, lagberedningen och budget- och ramberedningen för statsrådet samt resultatstyrningen av ämbetsverket. Dessutom ska ministeriet sköta de viktigaste frågorna i anslutning till EU-samarbetet och det internationella samarbetet. Ministeriet ska också fortsättningsvis svara för uppgifter som anknyter till Advokatförbundet. Med avseende på resultatstyrningen underlättas förfarandet när resultatförhandlingarna förs med endast ett ämbetsverk i stället för med sex distrikt.

Justitieministeriets allmänna styrningsuppgifter inom hela förvaltningsområdet ska kvarstå oförändrade och inga ändringar föreslås för justitieministeriet med avseende på dem. Dessa styrningsuppgifter inbegriper till exempel planering och utveckling av förvaltningsområdets gemensamma personaladministration, informationsförvaltning och digitalisering. Justitieministeriet styr och utvecklar ministeriets och förvaltningsområdets upphandlingsverksamhet, arkivfunktion, informationssäkerhet och dataskydd samt svarar för upphandlingen av förvaltningsområdets gemensamma informationstekniska tjänster och gemensamma grundläggande informationstekniktjänster samt främjar förvaltningsområdets övergripande informationstekniska uppbyggnad och gemensamma tjänster.

Även om de centralförvaltningsmyndighetsuppgifter som gäller rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten och som sköts av justitieministeriet enligt propositionen ska överföras till det nya ämbetsverket, ska ministeriet dock ha kvar uppgifter i anslutning till tjänstekollektivavtalsfrågor och avlöning. Dessa uppgifter ska överföras till verket senare, när dess verksamhet har etablerats. Dessutom ska behörigheten med avseende på stora lokalprojekt kvarstå hos justitieministeriet.

Inom projektet för inrättande av ämbetsverket har det uppskattats att ministeriet använder sammanlagt cirka 14 årsverken för skötseln av de uppgifter som följer av ministeriets roll som centralförvaltningsmyndighet. Uppgifterna är fördelade på flera tjänstemän, eftersom centralförvaltningsmyndighetsuppgifterna för många av tjänstemännen utgör endast en del av deras uppgiftsområde.

Förslaget innebär att mängden uppgifter avtar något vid justitieministeriets förvaltnings- och styrningsavdelning och stab. Mest avtar mängden uppgifter inom enheten för rättsskyddstjänster vid avdelningen för privaträtt och rättsvård, vars uppgifter till största delen överförs till det nya ämbetsverket. Till följd av överföringen av uppgifterna övergår de tjänster som inrättats för uppgifterna och de tjänstemän som sköter dem till ämbetsverket. Minskningen av antalet uppgifter och anställda förutsätter att de uppgifter som blir kvar vid justitieministeriet omorganiseras. Till dessa uppgifter hör bland annat uppgifter i anslutning till den strategiska planeringen vid Rättstjänstverket, till lagberedningen, till det internationella samarbetet och till advokatföreningen samt resultatstyrningsuppgifter inom Utsökningsverket, konkursombudsmannens byrå, rättegångsbiträdesnämnden och konsumenttvistenämnden.

Rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten har utgjort en betydande del av justitieministeriets bokföringsenhet och därmed också av de serviceavgifter som betalats till Servicecentret för statens ekonomi- och personalförvaltning för uppgifter som anknyter till bokföringsenheten. De serviceavgifter som Rättstjänstverket skulle betala till Servicecentret beräknas inte genom ändringen överstiga rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens nuvarande andel. Däremot beräknas beloppet av de serviceavgifter som justitieministeriet betalar för justitieministeriets bokföringsenhet öka med 250 000 euro.

Rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten

Enligt propositionen ska de statliga rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten upphöra att existera och deras uppgifter ska överföras till Rättstjänstverket som ska inrättas. De förvaltnings- och stöduppgifter som nu sköts vid distriktens administrativa enheter ska skötas inom det nya ämbetsverkets centralförvaltning. Centralförvaltningen ska dessutom sköta de centralförvaltningsmyndighetsuppgifter som ska överföras från justitieministeriet.

Rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna samt Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrås uppgifter förblir enligt propositionen oförändrade. Det föreslås att bestämmelser om deras uppgifter ska finnas i den nya lagen och att bestämmelser om deras verksamhetsställen fortsättningsvis ska utfärdas genom förordning av justitieministeriet. Bestämmelser om byråernas namn och områden ska utfärdas genom förordning av statsrådet.

Rättstjänstverket

Rättstjänstverkets uppgifter ska enligt förslaget bestå av de uppgifter som nuvarande rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt har. Dessa uppgifter omfattar ordnandet av tjänster samt med tjänsterna förknippade personal- och ekonomiförvaltningsuppgifter och andra förvaltningsuppgifter. Från justitieministeriet till det nya ämbetsverket överförs de uppgifter inom centralförvaltningen som gäller ämbetsverket, såsom den riksomfattande utvecklingen av tjänsterna samt utbildningen, kommunikationen och utvecklingen av rapporteringen, liksom även den interna kontrollen, riskhanteringen och utvecklingen och underhållet av informationssystemen.

Avsikten är att Rättstjänstverket ska bli en egen bokföringsenhet. Bokföringsenheten har uppgifter som rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten enligt gällande beslut inte utför själva, utan de sköts vid justitieministeriet. Uppgifter som i propositionen är nya för ämbetsverket och som hör till bokföringsenheten är bland annat ekonomiplanering, ram- och budgetberedning och bokföring samt upprättande och uppföljning av bokslut. Finansministeriet beslutar om bildandet av en bokföringsenhet.

Från justitieministeriet till ämbetsverket ska enligt förslaget överföras även tjänsteregleringsbefogenheterna och sådana lokalanskaffningar som till beloppet understiger 400 000 euro. Lönebehörigheten och uppgiften som förhandlingsmyndighet för tjänstekollektivavtal ska i initialskedet inte överföras från ministeriet till Rättstjänstverket, utan uppgifterna ska överföras när verkets verksamhet har etablerats. Beslut om förhandlingsmyndigheter fattas av finansministeriet. Överföringen av lönebehörigheten förutsätter att förordningen om statens tjänstekollektivavtal (1203/1987) ändras.

Enligt förslaget ska justitieministeriet ansvara för de viktigaste linjedragningarna för det internationella samarbetet på området. Emellertid ska också ämbetsverket få ansvar för internationellt samarbete. Ämbetsverket ska aktivt delta i verksamheten inom internationella organisationer och samarbetsnätverk på området.

Rättstjänstverket ska dessutom vara statsbidragsmyndighet i fråga om fördelningen av statsunderstöd för utvecklande av det ekonomiska kunnandet. Statsbidragsanslaget ska fortsättningsvis finnas under justitieministeriets moment, till vilket ämbetsverket beviljas användarrättigheter. Bidragsanslaget är 650 000 euro år 2023.

Ämbetsverket ska enligt förslaget bestå av en nationell centralförvaltning samt regionala rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer. Centralförvaltningens uppgift ska vara att utveckla

ämbetsverket och ordna förvaltnings- och stödtjänsterna. Det föreslås att inga bestämmelser om centralförvaltningens struktur ska ingå i lagen, utan att beslut om dess struktur och tjänster ska fattas av ämbetsverkets generaldirektör. Rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna ska sköta sina lagstadgade kundservicefunktioner oberoende av centralförvaltningen och de andra byråerna. Modellen motsvarar gällande praxis och den ståndpunkt som framförs i utredare Jokinen's rapport, enligt vilken centralförvaltningen endast ska ansvara för förvaltnings- och bakgrundsuppgifterna och inte styra byråerna eller deras personal i skötseln av enskilda ärenden. Detta baserar sig på de normer och den rättspraxis som gäller jäv och som Jokinen har utrett i sin rapport (Utredning om en rättshjälps- och intressebevakningsmyndigheten. [Utredningar och anvisningar 2020:19](#)).

Avsikten är att centralförvaltningens förvaltningsuppgifter ska skötas på flera orter, så att tjänstemännens tjänsteställen finns på olika håll i landet på ämbetsverkets verksamhetsställen. Inom några av rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten arbetar den administrativa personalen på olika orter, och i praktiken har det visat sig att uppgifterna också kan skötas på ett decentraliserat sätt. Sålunda kommer tjänsteplatserna för de tjänstemän som övergår till ämbetsverket inte nödvändigtvis att ändras och det uppstår då inte heller situationer där en person måste förflyttas till en annan pendlingsregion.

Rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna

Propositionen innehåller inga förslag om ändringar i rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas lagstadgade uppgifter. Bestämmelser om antalet rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer och om deras namn ska utfärdas genom förordning av statsrådet och bestämmelser om verksamhetsställena genom förordning av justitieministeriet. För deras del finns inga ändringar under behandling i samband med inrättandet av ämbetsverket. Klienterna ska enligt förslaget även framöver uträtta sina ärenden genom de lokala rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna, och avsikten är inte att ta i bruk riksomfattande arbetsförlöpp för kundprocesserna med anledning av förslaget.

Rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas självständiga och inbördes oberoende ställning förblir oförändrad och är fortfarande nödvändig bland annat för att kunna säkerställa att god advokatsed, som är bindande för rättsbiträdena, iakttas. Av denna anledning kan offentliga rättsbiträden vid två byråer fortfarande företräda klienter som är varandras motparter.

Det tekniska genomförandet av e-tjänsterna ska även framöver skötas på riksnivå, och hanteringen av ärenden via e-tjänsterna ska fortsättningsvis ske genom den byrå som klienten valt. Chatttjänsten är riksomfattande och anonym.

Med avvikelse från gällande bestämmelser föreslås det i propositionen att bestämmelser om byråernas områden ska utfärdas genom förordning av statsrådet. Detta är nödvändigt för att trygga de språkliga rättigheterna och för att tydligt fastställa byråernas språkliga ställning. Ändringen påverkar inte rätten för klienterna inom rättshjälpen, den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen att välja vid vilken byrå de vill sköta sina ärenden. Genom ändringen förtydligas byråernas skyldighet att i enlighet med 6 § 2 mom. i språklagen vara antingen tvåspråkiga eller enspråkiga regionala enheter. De byråer som har arbetat tvåspråkigt när gällande bestämmelser har varit i kraft ska enligt förslaget fortsättningsvis vara tvåspråkiga. Centralförvaltningen för det ämbetsverk som ska inrättas, vilken ska vara verksam inom hela landet, ska vara tvåspråkig på det sätt som avses i språklagen, och den ska sålunda betjäna medborgarna på både finska och svenska. I propositionen föreslås vidare att samiska språklagen ska tillämpas på Rättstjänstverket, vilket utökar ämbetsverkets plikt att ordna service på samiska i hela landet.

Detta bedöms inte ha några betydande konsekvenser ur byråernas synvinkel, eftersom man redan med stöd av de gällande bestämmelserna vid behov har kunnat skaffa en tolk för samisk-språkiga personer.

I propositionen föreslås ändringar i förfarandet för förordnande av intressebevakare, vilket har konsekvenser för intressebevakningsbyråernas verksamhet. Enligt gällande bestämmelser fördelas huvudmännen mellan intressebevakningsbyråerna på det sätt som bestäms i rättshjälps- och intressebevakningsdistriktets arbetsordning. Enligt förslaget ska intressebevakningsuppdragen skötas genom den intressebevakningsbyrå inom vars område huvudmannen har sin hemort. Om alla intressebevakare i en byrå är jäviga, ska uppdraget överföras till en byrå som bestäms genom förordning av statsrådet. Om det på grund av huvudmannens bostadsort, tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna eller något annat viktigt intresse är nödvändigt, kan ett intressebevakaruppdrag också överföras till en annan byrå. Rättshjälps- och intressebevakningsdistriktets arbetsordningar har innehållit motsvarande föreskrifter, och ändringen på författningsnivå medför i sig inte någon förändring med avseende på verksamheten.

Samarbetet i fråga om ordnandet av tjänster för en huvudman utvidgas dock till att omfatta hela landet, när det inte längre finns några distriktsgränser. Om huvudmannens hemort till exempel ändras, kan intressebevakningsbyrån överföra intressebevakaruppdraget till en annan byrå var som helst i landet. Enligt gällande bestämmelser förutsätter överföringen till ett annat distrikts område att byrån gör en anmälan till förmyndarmyndigheten eller en ansökan hos domstolen. Bestämmelser om samarbete i ändringssituationer behövs eventuellt i verkets arbetsordning.

Bestämmelser om byråernas verksamhetsställen ska fortsättningsvis utfärdas genom förordning av justitieministeriet. Inga ändringar bereds i anknytning till dem med anledning av propositionen. Nätet av verksamhetsställen och tillgången till service utvecklas i enlighet med lagen om grunderna för tillgången till statlig service och placeringen av funktioner (728/2021), som trädde i kraft den 1 januari 2022.

Även om det inte föreslås några ändringar i byråernas lagstadgade uppgifter, kommer en enda centralförvaltning sannolikt att göra att byråernas roll i administrativa uppgifter blir enhetligare. Rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten tillämpar olika praxis bland annat i fråga om i vilken mån de ledande offentliga rättsbiträdena och de ledande allmänna intressebevakarna deltar i rekryteringen av byråns personal. Praxis bedöms till dessa delar bli enhetligare, beroende på vilka lösningar verken tar till. I och med rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens utveckling av samarbetet kring HR-frågor har det blivit tydligt att praxis varierar inom distrikten också exempelvis med avseende på riktlinjerna för lönerna. Det kan anses sannolikt att bemötandet av personalen till denna del blir mer jämnt när anvisningarna ges av en instans i stället för av sex olika distrikt.

Trots att byråerna sköter klienternas uppdrag självständigt, förutsätter ibruktagandet av riksomfattande enhetliga förfaranden att byråerna vid behov har beredskap att ordna sina tjänster, exempelvis telefontjänsterna, på ett nytt sätt i enlighet med ämbetsverkets riktlinjer.

Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå

Med stöd av 27 § 1 mom. 3 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om statsmyndigheternas organisation. I propositionen föreslås det att tjänsterna inom landskapet Åland fortfarande ska produceras vid Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå. Enligt 6 § 1 mom. i självstyrelselagen för Åland är ämbetsspråket vid Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå svenska.

Rättegångsbiträdesnämnden och konsumenttvistenämnden

De centralförvaltningsmyndighetsuppgifter som hänför sig till rättegångsbiträdesnämnden och konsumenttvistenämnden sköts vid justitieministeriet inom samma enhet där de centralförvaltningsmyndighetsuppgifter som hänför sig till rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten i huvudsak sköts. Dessutom sköts en liten del av konsumenttvistenämndens stöduppgifter inom Sydöstra Finlands och Sydvästra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt.

Avsikten är att de båda myndigheternas centralförvaltnings- och stödtjänster ska omorganiseras och bli en del av ämbetsverket Specialmyndigheterna inom justitieförvaltningen. Inrättandet av det ämbetsverket bereds samtidigt med inrättande av Rättstjänstverket. Beredningsunderlaget som gäller propositionen om ämbetsverket Specialmyndigheterna inom justitieförvaltningen är offentligt tillgängligt på adressen valtioneuvosto.fi/sv/projekt, identifieringskod [OM067:00/2023](https://oikeus.fi/om067:00/2023).

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

Propositionen har konsekvenser för förmyndarmyndigheternas verksamhet. De mest betydande konsekvenserna har propositionen för verksamheten vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, som är den riksomfattande förmyndarmyndigheten. På Åland är det Statens ämbetsverk på Åland som är förmyndarmyndighet. Till förmyndarmyndighetens uppgifter hör att lämna in intressebevakningsansökningar till domstolen och att förordna intressebevakare i de situationer som anges i lagen om förmyndarverksamhet. Dessutom utövar förmyndarmyndigheten tillsyn över intressebevakarnas verksamhet.

Processen för förordnande av intressebevakare vid det nya ämbetsverket har beretts i samarbete med Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, och konsekvenserna av ändringen med avseende på myndighetens verksamhet har utretts. Till följd av ändringen förenklas processen för förordnande av intressebevakare hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata något. Vidare bedöms det att den gemensamma utvecklingen på riksnivå underlättas, eftersom förslaget innebär att den riksomfattande Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas samarbetspartner blir en aktör på riksnivå i stället för sex rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt och justitieministeriet. Ändringen bedöms inte ha några konsekvenser med avseende på tillsynen över enskilda huvudmäns intressebevakning. På behovet av personalresurser inom Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har ändringen ingen inverkan.

Till följd av förslaget ändras processen för förordnande av intressebevakare. Tjänsteproducenten för den allmänna intressebevakningen bestäms enligt gällande bestämmelser i enlighet med den arbetsordning som rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet fastställt. Enligt gällande bestämmelser förordnas till allmän intressebevakare ett visst distrikts allmänna intressebevakare, och beslutet meddelas den intressebevakningsbyrå eller tjänsteproducent som anges i arbetsordningen. Efter den ändring som föreslås i propositionen förordnas till allmän intressebevakare alltid en allmän intressebevakare vid Rättstjänstverket. Beslutet vidarebefordras till tjänsteproducenten, som specificerar intressebevakarens nummer och meddelar förmyndarmyndigheten tjänstebestämmelsen och den allmänna intressebevakarens ordningsnummer. Propositionen förutsätter att det görs ändringar i de register som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata för, vilket medför extra arbete och kostnader av engångsnatur för myndigheten. Kostnaderna av engångsnatur för registret över förmyndarskapsärenden och de ändringar som anknyter till registret uppskattas uppgå till cirka 50 000 euro och kostnaderna för ändringarna i befolkningsdatasystemet till 60 000 euro, det vill säga sammanlagt 110 000 euro.

Av de orsaker som framgår ovan av avsnittet ”Rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna” föreslås det i propositionen att intressebevakningsbyråernas områden ska bestämmas på det sätt som anges i statsrådets förordning, om inte Rättstjänstverket har beslutat att skaffa tjänsterna som köpta tjänster. Hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata sköts de uppgifter som gäller förordnandet av intressebevakare genom en riksomfattande process, och med tanke på processens funktion är det viktigt att Rättstjänstverket klart anger vilken tjänsteproducent som producerar tjänsterna. Till denna del förenklas samarbetet när aktören är ett enda ämbetsverk.

Ändringarna har inte lika stora konsekvenser för verksamheten vid Statens ämbetsverk på Åland, eftersom dess tillsynsuppgift gäller Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå, vilken det inte föreslås några ändringar för i propositionen. Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå hör till Sydvästra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. I administrativa frågor och utvecklingsfrågor ska Statens ämbetsverk på Åland efter ändringen samarbeta med Rättstjänstverkets centralförvaltning.

Producenterna av köpta tjänster inom den allmänna intressebevakningen

För en del av tjänsterna inom den allmänna intressebevakningen anlitas producenter av köpta tjänster. År 2023 finns det gällande avtal om köpta tjänster med 16 tjänsteproducenter. De som tillhandahåller köpta tjänster är kommuner, städer eller privata företag, till exempel advokatbyråer. Gällande avtal om köpta tjänster finns inom fem rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt.

Enligt gällande bestämmelser upphandlas köpta tjänster av varje rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt för sig. Distriktet har hand om anskaffningen av köpta tjänster, avtalshanteringen och frågor som gäller betalningsrörelsen. Enheten för rättsskyddstjänster vid justitieministeriet styr och samordnar verksamheten för köpta tjänster. Propositionen innebär att anskaffningen av köpta tjänster överförs till det nya ämbetsverket. I de övergångsbestämmelser som ingår i propositionen föreslås det att de avtal som distrikten ingått överförs till det nya ämbetsverket med stöd av lagen.

I det praktiska arbetet har det framkommit att förfaringssätten när det gäller tillsynen samt det hur nära samarbetet är varierar inom olika distrikt. Enligt vad som föreslås i propositionen ska en enda aktör ansvara för upphandlingen, tillsynen och utvecklingen av köpta tjänster, i stället för sex ämbetsverk och justitieministeriet, och detta bedöms leda till ett mer enhetligt bemötande av producenterna av köpta tjänster och ett mer enhetligt samarbete med dem.

Det föreslås sådana ändringar i processen för förordnande av intressebevakare som har smärre konsekvenser för dem som producerar köpta tjänster. Enligt gällande bestämmelser ska tjänsteproducenterna på lämpligt sätt höras innan beslut om förordnande av intressebevakare fattas. Syftet med denna bestämmelse är att på förhand fråga om tjänsteproducenten anser att den huvudman som föreslagits för producenten inte omfattas av avtalet om köpta tjänster. Enligt en enkät som riktades till tjänsteproducenterna har sådana situationer i praktiken visat sig vara mycket sällsynta. Om förhandsförfrågningar inte vore nödvändiga, skulle processen för förordnande av intressebevakare kunna påskyndas hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Därför föreslås det i propositionen att förhandsförfrågningarna slopas. Ändringen påverkar inte rätten för en producent av köpta tjänster att vägra ta emot en uppgift som inte omfattas av avtalet om köpta tjänster.

Domstolarna

Eftersom avsikten inte är att genom propositionen ändra rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas verksamhet, är konsekvenserna för domstolarna små. Förslaget medför inga ändringar i fråga om offentliga rättsbiträden eller ekonomi- och skuldrådgivare.

Ärenden som gäller intressebevakning ska fortfarande behandlas vid domstolarna, och inga ändringar genomförs med avseende på det lokala samarbetet med intressebevakningsbyråerna. I propositionen föreslås det dock ändringar i förfarandet för förordnande av intressebevakare så att det i stället för en allmän intressebevakare inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet är en allmän intressebevakare vid Rättstjänstverket som förordnas till allmän intressebevakare. Detta förenklar i någon mån beslutsfattandet. Enligt gällande bestämmelser ska domstolen sända beslutet om intressebevakning till den tjänsteproducent som anges i distriktets arbetsordning. I propositionen föreslås det att beslutet ska sändas till den intressebevakningsbyrå som anges i statsrådets förordning eller till en annan tjänsteproducent som ämbetsverket meddelat. Ändringen bedöms inte ha några betydande konsekvenser för domstolarna.

Enligt gällande bestämmelser ska ett ärende som hänför sig till ändring av intressebevakare när huvudmannen flyttar till området för ett annat rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt behandlas av en domstol. I propositionen föreslås det att rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet slopas, vilket innebär att intressebevakningen i sådana fall där huvudmannen flyttar till en annan ort kan flyttas till en annan byrå utan ett beslut av en domstol. Detta minskar även i någon mån behandlingen av rutinmässiga ärenden vid domstolarna.

Rättsregistercentralen och Statens center för informations- och kommunikationsteknik Valtori

Justitieministeriet har i sin roll som centralförvaltningsmyndighet ingått serviceavtal med Rättsregistercentralen. Propositionen innebär att Rättstjänstverket ska svara för utvecklingen och underhållet av verkets informationssystem. Rättsregistercentralens uppgifter förblir desamma som förut, men efter ändringen är det Rättstjänstverket som är avtalspart.

Rättsregistercentralen ska enligt propositionen dessutom sörja för anskaffningen av de av rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens tjänster i anslutning till grundläggande informationsteknik för vilka Statens center för informations- och kommunikationsteknik Valtori anlitas. Ändringen medför uppgifter av engångsnatur för både Rättsregistercentralen och Valtori. De kostnader som föranleds av dessa uppgifter ersätts i enlighet med serviceavtalen. IKT-kostnaderna hör till de ekonomiska konsekvenser som beskrivs i punkt 4.2.2.

Servicecentret för statens ekonomi- och personalförvaltning Palkeet

Servicecentret för statens ekonomi- och personalförvaltning Palkeet har en viktig roll som serviceproducent för statens bokföringsenheter. Servicecentret sköter uppgifter i anslutning till rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens ekonomi- och personalförvaltning som en del av den service som centret producerar för justitieministeriets bokföringsenhet. Ändringen har således inga betydande konsekvenser för Palkeets verksamhet.

Serviceavtalet med Palkeet ingår i allmänhet av bokföringsenheten. Eftersom avsikten är att Rättstjänstverket ska bli en självständig bokföringsenhet, är det efter ändringen verket som är Palkeets nya avtalspart.

Att Rättstjänstverket blir en bokföringsenhet innebär betydande mängder extra arbete av engångsnatur för Palkeet, som ska kompenseras för de kostnader detta medför i enlighet med serviceavtalet. De ekonomiska konsekvenserna av detta har beaktats i de utgifter som beskrivs i avsnitt 4.2.2 Ekonomiska konsekvenser.

Övriga riksomfattande intressentgrupper

Andra betydande riksomfattande intressentgrupper är bland andra Senatfastigheter, Hansel Ab och Statskontoret, med vilka justitieministeriet har samarbetat i egenskap av centralförvaltningsmyndighet för rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten. Vad beträffar dessa överförs samarbetet till Rättstjänstverket.

Dessutom samarbetar rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten och justitieministeriet som centralförvaltningsmyndighet med riksomfattande myndigheter och sammanslutningar, såsom Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Utsockningsverket, Finlands Advokatförbund, Garantistiftelsen och många organisationer. Förslaget bedöms göra samarbetet på riksnivå enklare och lättare för intressentgrupperna, då samarbetsparten är en aktör i stället för rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten och justitieministeriet.

Regionala intressentgrupper

Uppgifterna inom rättshjälpen och den allmänna intressebevakningen samt den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen är till sin natur sådana att de förutsätter ett nära regionalt och lokalt samarbete med myndigheter och andra intressegrupper. Det regionala och lokala samarbetet för att utveckla kundservicen sköts i praktiken av rättshjälpsbyråerna när det gäller rättshjälpen, den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivning samt av intressebevakningsbyråerna när det gäller intressebevakning. Detta etablerade samarbete ska enligt förslaget fortsätta. I takt med att verksamheten vid Rättstjänstverket utvecklas, ska riktlinjerna för utvecklingen av samarbetet med intressentgrupperna dras upp på riksnivå.

4.2.5 Konsekvenser för personalen

Bestämmelser och avtal om omställningar inom statsförvaltningen

Den personal som ska övergå till Rättstjänstverket är i sin helhet anställd i tjänsteförhållande, och propositionen innehåller inga förslag om att ändra arten av personalens anställningsförhållande. På ändringen tillämpas därför bestämmelserna i statstjänstemannalagen (750/1994). I lagens 5 a § föreskrivs att i samband med omstrukturering av funktioner inom statsförvaltningen överförs tjänsterna och förflyttas de tjänstemän som utnämnts till tjänsterna till samma ämbetsverk som uppgifterna överförs till. Om en person har utnämnts till ett tjänsteförhållande för viss tid, övergår han eller hon till ämbetsverket för den tid som tjänsteförhållandet varar. En tjänst kan överföras utan samtycke från tjänstemannen, om tjänsten överförs inom eller till tjänstemannens pendlingsregion.

Bestämmelser om samarbetsförfarandet i samband med genomförandet av en ändring finns i lagen om samarbete inom statens ämbetsverk och inrättningar (1233/2013). Delprocesserna i detta förfarande genomförs inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten och justitieministeriet när projektet för inrättande av ämbetsverket pågår.

Dessutom ska vid omställningar Finansministeriets beslut och anvisning om omställningsskydd inom statsförvaltningen (VN/25890/2020) iakttas.

Rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens personal

Propositionen innebär att alla tjänster och tjänsteförhållanden för viss tid inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten, inklusive de tjänstemän som utnämnts till tjänsterna, överförs till Rättstjänstverket. Detta gäller rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna samt distriktens förvaltnings- och stöduppgifter.

Konsekvenserna av överföringen när det gäller personalens ställning vid rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna är av formell natur, eftersom ändringen endast gäller tjänsteöverföringar från rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten till Rättstjänstverket. Arbetsuppgifterna för de tjänstemän som arbetar vid byråerna förblir enligt förslaget oförändrade och kvarstår vid samma byråer och verksamhetsställen som före ändringen.

Propositionen har betydande konsekvenser för den personal som sköter förvaltnings- och stödtjänster. Förvaltnings- och stödpersonalens andel av distriktens 1 170 årsverken år 2022 var sammanlagt 34 årsverken. De tjänstemän som sköter stöd- och förvaltningsuppgifter och som utnämnts till ordinarie tjänster ska enligt förslaget överföras till Rättstjänstverkets riksomfattande centralförvaltning, som efter ändringen ska svara för stöd- och förvaltningstjänsterna. Eftersom tjänsterna ska skötas på riksnivå och omorganiseras i enlighet med detta, kommer uppgiftsbeskrivningarna för den personal som överförs sannolikt att ändras åtminstone delvis.

Rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens förvaltningspersonal arbetar på de verksamhetsställen på olika håll i landet som anges i justitieministeriets förordning. Inom några distrikt arbetar förvaltningspersonalen på flera ställen, på två eller tre orter. Avsikten är att det riksomfattande ämbetsverkets verksamhetsställen ska finnas på samma orter som före ändringen och att förvaltningsuppgifterna fortsättningsvis ska skötas på flera orter runtom i landet. Därför kan den personal som överförs fortsätta arbeta på sina tidigare pendlingsorter.

Direktörerna för rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten har utnämnts för viss tid högst tills det nya ämbetsverket inleder sin verksamhet. Därför övergår direktörerna för rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten inte till ämbetsverkets centralförvaltning med stöd av statstjänstemannalagen.

Konsekvenser för justitieministeriets personal

Enligt en uppskattning inom ramen för projektet har en arbetsmängd motsvarande cirka 14 årsverken använts för de uppgifter som ska överföras från justitieministeriet till Rättstjänstverket. Denna arbetsmängd är fördelad på fler personer än 14, eftersom centralförvaltningsmyndighetsuppgifterna för många tjänstemäns del utgör endast en del av deras uppgifter. Till ämbetsverket ska enligt förslaget de tjänstemän överföras vars tjänster och uppgifter till största delen överförs till ämbetsverket. Dessa tjänstemäns uppgiftsbeskrivningar ändras och fastställs vid ämbetsverket.

De uppgifter som ska överföras till det nya ämbetsverket sköts inom enheten för rättsskyddstjänster vid avdelningen för privaträtt och rättsvård samt vid förvaltnings- och styrningsavdelningen och vid justitieministeriets stab. Ändringen berör i huvudsak enheten för rättsskyddstjänster, där det finns sammanlagt 16 tjänstemän i ordinarie tjänsteförhållande. Till enhetens uppgifter hör förutom uppgifter som gäller rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten även

uppgifter som hänför sig till utsökningen, konkursombudsmannens byrå, konsumenttvistenämnden och rättegångsbiträdesnämnden samt Finlands Advokatförbund. Utsökningsuppgifterna sköts av två tjänstemän, vars uppgifter enligt förslaget ska kvarstå vid ministeriet.

Inom ramen för projektet för inrättande av ämbetsverket utreds vilka tjänster som ska överföras och vem som ska övergå till det nya ämbetsverket.

Avlöning

Överenskommelser om lönerna för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens personal har slagits fast i två preciserande tjänstekollektivavtal. Överenskommelser i fråga om lönerna för rättsbiträden finns i det preciserande tjänstekollektivavtalet gällande lönen för offentliga rättsbiträden av den 31 mars 2021 (det s.k. O-avtalet) och i fråga om lönerna för övriga tjänstemän inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet i det preciserande tjänstekollektivavtalet gällande rättsväsendets allmänna avtalsområde av den 21 januari 2021 (det s.k. Y-avtalet). På justitieministeriets tjänstemän tillämpas det preciserande tjänstekollektivavtalet för justitieministeriet och vissa ämbetsverk av den 11 mars 2021 (det s.k. M-avtalet).

Målet är att om en persons arbetsuppgifter ändras på grund av en organisationsreform, så ska uppgifterna behålla minst samma kravnivå som tidigare.

I underteckningsprotokollet till statens tjänste- och arbetskollektivavtal för avtalsperioden 2023–2025 av den 24 februari 2023 har det avtalats att om en person med stöd av lag övergår till ett nytt ämbetsverk och det vid det nya ämbetsverket inte tillämpas samma lönesystem som vid det gamla ämbetsverket, så har personen i minst 24 månader rätt till minst den månadslön som personen hade rätt till vid det tidigare ämbetsverket. Om de nya arbetsuppgifterna omfattas av samma preciserande tjänstekollektivavtal som de tidigare arbetsuppgifterna, ska uppgifternas kravnivå bedömas enligt samma avtal som tidigare.

Avsikten är att justitieministeriet och personalorganisationerna, medan projektet för inrättande av ämbetsverket pågår, ska förhandla om hur och med stöd av vilket preciserande tjänstekollektivavtal avlöningen för tjänstemännen vid det nya ämbetsverkets centralförvaltning ska bestämmas.

Tjänster och tillsättande av dem

Antalet tjänster som behövs inom centralförvaltningen beräknas bli 62. Avsikten är att största delen av tjänsterna inom centralförvaltningen inklusive tjänstemännen ska överföras dit från rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet och justitieministeriet. En del av tjänsterna är nya.

Verkets generaldirektör ska höra till statens högsta tjänstemannaledning och ska därför med stöd av statstjänstemannalagen och statstjänstemannaförordningen utnämnas för en period på fem år. Generaldirektören ska utnämnas av statsrådet på basis av en öppen ansökan. I propositionen föreslås det att justitieministeriet ska kunna inrätta en generaldirektörstjänst och att denna ska kunna tillsättas så snart som möjligt efter det att lagen har stadfästs. Tjänsten ska till en början placeras vid justitieministeriet och därifrån, i samband med inrättandet av ämbetsverket, överföras till ämbetsverket.

Justitieministeriet kan enligt förslaget innan ämbetsverkets verksamhet inleds också inrätta andra tjänster som är nödvändiga för att verket ska kunna inleda sin verksamhet samt utnämna tjänstemännen till dessa tjänster. De tjänstemän som utnämns kan innan ämbetsverket inleder

sin verksamhet anställas i ett tjänsteförhållande för viss tid vid justitieministeriet, för att förbereda inledandet av ämbetsverkets verksamhet. Efter att ämbetsverket har inlett sin verksamhet ska det enligt förslaget vara verkets generaldirektör som bestämmer om inrättande av tjänster och om vem som utnämns till dem.

4.2.6 Rätten att använda finska och svenska

Bestämmelser om den grundlagsenliga rätten att använda finska eller svenska finns i språklagen (423/2003). Vid statliga myndigheter har var och en rätt att använda finska eller svenska. I språklagstiftningen är en myndighets skyldigheter beroende av om myndigheten är enspråkig eller tvåspråkig. En tvåspråkig myndighet ska bland annat betjäna allmänheten på finska och svenska och i kontakten använda kundens språk. Dessutom finns olika bestämmelser som gäller bland annat handläggningsspråket. I lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003) bestäms kraven på språkkunskaper för statsanställda enligt om det är fråga om en enspråkig eller en tvåspråkig myndighet.

Enligt 5 § i språklagen (1039/2014) utgör kommunerna grundenheten för den språkliga indelningen. I 6 § föreskrivs om grunderna för indelningen av myndigheter i enspråkiga och tvåspråkiga myndigheter. Den språkliga statusen för en regional enhet vid en myndighet eller någon annan regional organisation bestäms enligt språkförhållandena i enhetens ämbetsdistrikt.

I propositionen föreslås det att Rättstjänstverket ska bestå av den nationella centralförvaltningen och de regionala rättshjälps- och intressebevakningsbyråerna. Centralförvaltningens personal ska placeras på flera orter runtom i landet och dess tjänster ska omfatta hela landet. Därmed ska ämbetsverkets centralförvaltning vara tvåspråkig. Till denna del utökas möjligheten att använda svenska för att sköta ärenden som gäller förvaltnings- och stödtjänster i någon mån jämfört med nuläget.

Ämbetsverkets kundservice ska tillhandahållas vid de regionala rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna. I propositionen föreslås det att byråernas områden fastställs genom förordning av statsrådet. Rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna är således sådana i 6 § 3 mom. i språklagen avsedda regionala enheter vars språkliga status bestäms enligt de kommuner som finns inom deras ämbetsdistrikt. Om det i området finns endast enspråkiga kommuner, är byrån enspråkig. Om det i området finns kommuner med olika språk och minst en tvåspråkig kommun, är byrån tvåspråkig.

Det föreslås fortfarande inga begränsningar i lagen i fråga om vilken rättshjälpsbyrås tjänster en klient inom rättshjälpen, den ekonomiska rådgivningen eller skuldrådgivningen ska anlita. Rättshjälpsbyråernas klienter ska fortfarande ha rätt att vända sig till vilken rättshjälpsbyrå som helst, oberoende av vilken kommun de är bosatta i. Således kan till exempel en klient som bor inom en enspråkig rättshjälpsbyrås område vända sig till en tvåspråkig rättshjälpsbyrå, om klienten så önskar.

Intressebevakningsbyråernas klienter bestäms på basis av domstolens eller förmyndarmyndighetens beslut. I propositionen föreslås det att intressebevakaruppdraget ska skötas av den intressebevakningsbyrå inom vars område intressebevakarens hemkommun finns. Om det med avseende på tillgodoseendet av en klients språkliga rättigheter eller något annat viktigt intresse är nödvändigt, kan ett intressebevakaruppdrag dock även skötas av en annan byrå. Om klienten exempelvis har sin hemort inom en enspråkig intressebevakningsbyrås område, kan klienten vid behov få intressebevakningstjänsterna genom en tvåspråkig byrå. Detta är möjligt också enligt gällande bestämmelser.

Det ska fortsättningsvis vara möjligt att utnyttja rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas tjänster också som telefon- och distansservice, varvid klienten inte nödvändigtvis behöver ta sig till en byrå i ett annat område, om klienten vill sköta sina ärenden genom en annan byrå än den inom vars område klientens hemkommun är belägen. Vid enspråkiga byråer ska det fortfarande vid behov vara möjligt att anlita tolk.

Tjänsterna ska enligt förslaget dessutom kunna skaffas som köpta tjänster. När det gäller skyldigheten för producenter av köpta tjänster att iaktta bestämmelserna i språklagen tillämpas 25 § i språklagen. Köpta tjänster har inhandlats för cirka 10 procent av huvudmännen inom intressebevakningen. I avtalen om köpta tjänster beaktas tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i enlighet med språklagen. Propositionen har inga konsekvenser med avseende på tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna för de klienter för vilka producenter av köpta tjänster anlitas.

I gällande lagstiftning finns inga bestämmelser om att rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas verksamhetsområden fastställs i lag eller förordning. Genom förordning av justitieministeriet utfärdas dock bestämmelser om både rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas namn och verksamhetsställen. I fråga om den allmänna intressebevakningen fastställs dessutom genom förordning av justitieministeriet vilka kommuner som omfattas av rättshjälps- och intressebevakningsdistriktets skyldighet att ordna tjänster inom den allmänna intressebevakningen för de huvudmän som bor inom kommunernas område. Bestämmelser om hur huvudmännen fördelas inom distriktet finns i distriktets arbetsordning.

Eftersom det är ändamålsenligt att byråernas språkliga status bestäms regionalt, kan den gällande nivån på bestämmelserna inte anses vara tillräcklig med avseende på 80 och 122 § i grundlagen. De språkliga rättigheterna hör till de grundläggande fri- och rättigheterna, och bestämmelser om hur de ska avgränsas ska utfärdas genom lag. Med stöd av ett bemyndigande i lag får närmare bestämmelser utfärdas genom förordning. Enligt 122 § i grundlagen ska när förvaltningen organiseras en indelning i sinsemellan förenliga områden eftersträvas så att den finsk- och svenskspråkiga befolkningens möjligheter att erhålla tjänster på det egna språket tillgodoses enligt lika grunder. Därför föreslås det i propositionen att det genom förordning av statsrådet ska utfärdas bestämmelser om byråernas verksamhetsområden.

Även om det inte finns några gällande kommunspecifika bestämmelser om gränserna för verksamhetsområdena, utfärdas bestämmelser om byråernas verksamhetsställen genom förordning av justitieministeriet. Dessutom anges intressebevakningsbyråernas områden i arbetsordningen. Av denna orsak har det i praktiken varit klart att de tvåspråkiga byråerna är Helsingfors, Östra Nylands, Mellersta Österbottens och Österbottens, Kymmenedalens, Västra Nylands samt Egentliga Finlands rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer.

Eftersom avsikten är att rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas verksamhet ska förbli oförändrad, ska de tvåspråkiga byråerna fortsätta som tvåspråkiga byråer. De övriga byråerna ska vara enspråkiga.

Utöver de regionala byråerna har klienterna inom rättshjälpen, den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen som en riksomfattande service tillgång till chatttjänsten och de elektroniska tjänsterna. Båda formerna av service tillhandahålls både på finska och svenska, och det föreslås inga ändringar med avseende på dem i detta sammanhang.

För att trygga de svenskspråkiga klienternas ställning har statsrådets förordning om de språkkunskaper som krävs av vissa offentliga rättsbiträden och allmänna intressebevakare inom statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt (829/2016) utfärdats med stöd av lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda. I förordningen föreskrivs det med avvikelse

från huvudregeln om antalet sådana tjänster som offentligt rättsbiträde och allmän intressebevakare som förutsätter utmärkta kunskaper i svenska. Bestämmelsen gäller Södra Finlands, Sydvästra Finlands samt Västra och Inre Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. Tjänsterna är placerade vid sådana byråer inom de ovannämnda distrikten inom vilkas områden det finns tvåspråkiga kommuner.

I samband med den föreslagna ändringen är det meningen att det fortsättningsvis genom förordning av statsrådet ska föreskrivas om de ovannämnda särskilda kraven på språkkunskaper. Förordningen ska vara byråspecifik och i den föreslås också ingå bestämmelser om att personalen inom den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivning ska ha utmärkta kunskaper i svenska. Efter ändringen förbättras klienternas möjligheter att få tjänster inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning på sitt modersmål.

Särskilda språkbestämmelser som gäller Åland finns i 6 kap. i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) och i statsrådets förordning om de språkkunskaper som krävs av statsanställda i landskapet Åland (1218/2007). Propositionen föranleder inga ändringar med avseende på de språkliga rättigheterna när det gäller Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå.

4.2.7 Rätten att använda samiska

I propositionen ingår en ändring av samiska språklagen (1086/2003) genom vilken lagens tillämpningsområde utvidgas till att gälla det riksomfattande Rättstjänstverket.

Enligt 2 § 1 mom. 2 punkten i samiska språklagen tillämpas lagen bland annat på de myndigheter inom den statliga distrikts- och lokalförvaltningen vilkas ämbetsdistrikt omfattar Enare, Enontekis, Sodankylä och Utsjoki kommuner. Med stöd av lagrummet ska lagen enligt gällande bestämmelser tillämpas inom Norra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt när samer sköter sina ärenden genom en rättshjälpsbyrå eller intressebevakningsbyrå som hör till distriktet eller med den personal som sköter förvaltningsärendena inom distriktet.

I propositionen föreslås det att de nuvarande rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten ska upphöra att existera och att deras uppgifter ska överföras till det riksomfattande ämbetsverk som ska inrättas. Eftersom Rättstjänstverket enligt propositionen har hela landet som ämbetsdistrikt, föreslås det att samiska språklagen ändras så att Rättstjänstverket tas in i lagens tillämpningsområde på samma sätt som det har gjorts i fråga om vissa myndigheter och inrättningar som är centrala för medborgarnas rättsskydd och som är riksomfattande. Därför föreslås det att Rättstjänstverket tas in som nytt ämbetsverk i 2 § 1 mom. 7 punkten i samiska språklagen.

Propositionens konsekvenser för den samiskspråkiga befolkningen beskrivs närmare i avsnitt 7.4 Specialmotivering.

4.2.8 Konsekvenser för informationshanteringen

Vid justitieministeriet har det gjorts en sådan bedömning av konsekvenserna av ändringen som avses i 8 § 2 mom. i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019).

Enligt gällande bestämmelser fungerar de sex rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten som informationshanteringsenheter, och i fråga om centralförvaltningsuppgifterna är det justitieministeriet. Avsikten är att det nya ämbetsverket ska vara informationshanteringsenhet och överta informationshanteringskyldigheterna efter att den föreslagna lagen trätt i kraft. Verket ska

bland annat ansvara för utarbetandet av informationshanteringsmodellen och beskrivningen för genomförandet av handlingsoffentligheten.

Vid rättshjälpsbyråerna använder rättshjälpspersonalen och ekonomi- och skuldrådgivningspersonalen samt vid intressebevakningsbyråerna intressebevakningspersonalen kundsystem vars ägarskap innehas av justitieministeriet. Ägarskapet till systemen ska enligt förslaget överföras till det ämbetsverk som ska inrättas. Användarrättigheterna till systemen ska inte ändras, utan de kvarstår hos rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna. Distriktens stöd- och förvaltningspersonal har inga användarrättigheter till systemen och några sådan föreslås inte heller för personalen inom Rättstjänstverkets centralförvaltning.

De nuvarande distriktens stöd- och förvaltningsuppgifter överförs enligt förslaget till det nya ämbetsverket och det informationsmaterial som distrikten innehar om dessa arbetsuppgifter slås samman till följd av ändringen. Inom justitieministeriets förvaltningsområde finns för behandlingen av förvaltningsärenden systemet Hilda, vilket tagits i bruk inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten under år 2023. De uppgifter som distrikten har i Hilda-systemet ska därför överföras till det nya ämbetsverkets centralförvaltning för att användas där. I samband med ibruktagandet av Hilda-systemet har det gjorts en separat bedömning av systemet med avseende på hur ändringarna påverkat informationshanteringen.

Avsikten är att ämbetsverket ska utgöra en självständig bokföringsenhet. I enlighet med gällande bestämmelser sköts de arbetsuppgifter som hör till bokföringsenheten vid justitieministeriet. Rätten att få uppgifter som hänför sig till bokföringsenheten övergår enligt förslaget till de tjänstemän inom centralförvaltningen som sköter bokföringsenhetens uppgifter.

I propositionens övergångsbestämmelser föreslås det att ärenden som gäller centralförvaltningsmyndighetsuppgifter och som är anhängiga inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten eller vid justitieministeriet, ingångna avtal och förbindelser samt de rättigheter och skyldigheter som följer av dem övergår på Rättstjänstverket när lagen träder i kraft. På offentligheten och sekretessen i fråga om dessa ska det nya ämbetsverket tillämpa lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999). Ändringen påverkar inte offentligheten och sekretessen i fråga om ärenden som behandlas vid rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna med stöd av substanslagarna.

Den personuppgiftsansvarige som avses i dataskyddslagstiftningen föreslås i stället för statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt vara det ämbetsverk som ska inrättas. Ämbetsverket ska ha ett dataskyddsombud. Rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten är arkivbildare och har egna arkivbildningsplaner som till sitt innehåll är lika. Förslaget innebär att det är det nya ämbetsverket som efter reformen ska vara arkivbildare och som bland annat ska svara för utarbetandet av arkivbildningsplanen.

I den gällande lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, den gällande lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning samt den gällande rättshjälpslagen finns bestämmelser bland annat om rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas rätt att få uppgifter av myndigheter via en teknisk anslutning. Det föreslås att dessa bestämmelser upphävs, eftersom det föreskrivs om överlämnande av uppgifter mellan myndigheter via en teknisk anslutning i den gällande lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen. Rätten hos personalen inom den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen att få tillgång till information föreslås bli utvidgad till att gälla även uppgifter om utsökning, utöver att som för närvarande gälla skatteuppgifter och uppgifter som hänför sig till FPA. För tydlighetens skull föreslås också andra små ändringar i bestämmelserna om tillgång till information.

Eftersom det inte är nödvändigt att göra några betydande ändringar i informationssystemen med anledning av propositionen, har ändringen i informationshanteringen inga betydande ekonomiska konsekvenser.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Ett centralförvaltningsverk

Alternativt kunde justitieministeriets arbetsuppgifter förtydligas så att det för centralförvaltningsmyndighetsuppgifterna inrättas ett separat centralförvaltningsverk. I detta alternativ skulle de nuvarande rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten kvarstå och centralförvaltningsverket skulle sköta de centralförvaltningsmyndighetsuppgifter som nu sköts vid justitieministeriet och svara för bland annat resultatstyrningen av rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten. Inom justitieförvaltningen har denna modell använts för åklagar- och utsökningssväsendet. För dem inrättades först ett centralförvaltningsverk, till vilket de uppgifter som tidigare sköts vid justitieministeriet överfördes. I ett senare skede ansågs det vara motiverat att övergå till en organisation på en enda nivå, och de riksomfattande myndigheterna Utsökningsverket och Åklagarmyndigheten inrättades.

Genom modellen med ett centralt ämbetsverk skulle justitieministeriets uppgifter kunna förtydligas. En svaghet med modellen är dock att den inte möjliggör förbättringar i anslutning till utvecklingen av rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten. Dessutom skulle ett nytt ämbetsverk inrättas inom förvaltningen, vilket skulle innebära att förvaltningen skulle bli tyngre än den är nu. Modellen motsvarar inte heller riktlinjerna för utvecklande av statsförvaltningen. Vidare skulle den sannolikt öka statens kostnader mer än den modell som föreslås i denna proposition.

5.2 Utveckling av rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens samarbete

Man har strävat efter att lösa problemen med att utveckla rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten genom den nuvarande modellen och utan att inrätta en ny myndighet. Rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten har kommit överens om fördelningen av vissa gemensamma förvaltnings- och stöduppgifter så att distrikten specialiserar sig på olika uppgifter. Sådana uppgifter är till exempel ärenden som gäller lokaler samt dataskyddsombudets uppgifter och uppgifter i anslutning till arbetstidshanteringen. Man har också genom gemensamma projekt strävat efter att skapa en enhetlig praxis till exempel i fråga om personalfrågor. Dessa verksamhetsmodeller har dock visat sig vara otillräckliga, och gemensamma beslut har i praktiken visat sig vara tidskrävande och svåra att fatta.

5.3 En direktion

En del av lösningen kunde vara en direktion, som styr ämbetsverkets verksamhet eller fattar de centrala besluten. Utredaren Juhani Jokinen har tagit ställning till detta alternativ i slutrapporten till sin utredning (Utredning om en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet. Utredningar och anvisningar 2020:19). En direktionslösning har valts till exempel i fråga om Domstolsverket. Jokinen ansåg dock att detta alternativ inte är ändamålsenligt på grund av skillnaderna i kärnfunktionerna. Inte heller förvaltningsuppgifterna, stödet för verksamheten eller resultatstyrningen behöver en sådan lösning.

5.4 Förfarandet när det gäller beslut om rättshjälp

Utredaren har i sin rapport också övervägt om förfarandet när det gäller beslut om rättshjälp behöver ses över i samband med en eventuell organisationsreform. Utredaren ansåg att tidigare utredningar innehåller goda reformförslag i frågan. Ett sådant förslag handlar om att koncentrera rättshjälpsbesluten. Utredaren föreslår i detta sammanhang inga ändringar i hur besluten om rättshjälp fattas. Han anser dock att beslutsfattandet i framtiden kan automatiseras med datatekniska metoder. Detta är ett långsiktigt projekt och förutsätter en ny bedömning av förutsättningarna för beviljande av rättshjälp.

Inkomstgränserna för rättshjälp har utretts i statsrådets TEAS-utredning som publicerades den 29 oktober 2021 (Rapport om påverkan av inkomstgränser för offentlig rättshjälp. VN TEAS 2021:58). I utredningen gjordes en preliminär bedömning av hur de ekonomiska förutsättningarna för rättshjälp kunde förenklas genom att göra det möjligt att för beslutsfattandet få uppgifter elektroniskt bland annat ur inkomstregistret. Det fortsatta arbetet kräver dock en grundlig utredning och ändringar i lagstiftningen, och i denna proposition föreslås det inga ändringar i hur besluten om rättshjälp fattas.

5.5 Anslutning av rättegångsbiträdesnämnden till det nya ämbetsverket

Enligt justitieministeriets uppdrag som gällde inrättandet av en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet skulle utredaren också utreda om rättegångsbiträdesnämnden borde anslutas till verket. Bestämmelser om rättegångsbiträdesnämnden finns i lagen om rättegångsbiträden med tillstånd (715/2011). Nämnden finns i anslutning till justitieministeriet och i samma lokaler som justitieministeriet. Justitieministeriet sköter också resultatstyrningen av nämnden.

I utredarens rapport konstateras att rättegångsbiträdesnämnden enligt sin egen ståndpunkt inte ska anslutas till det ämbetsverk som ska inrättas. Ståndpunkten motiveras bland annat med att myndighetens och nämndens uppgifter skiljer sig från varandra. Enligt propositionen är ämbetsverket en myndighet som producerar tjänster, medan nämnden däremot är en tillsynsmyndighet. Det kan anses föreligga en konkurrenssituation mellan rättegångsbiträden med tillstånd och den offentliga rättshjälpen, och därför är det inte motiverat att placera tillsynen över de rättegångsbiträden som fått tillstånd av nämnden i det ämbetsverk som svarar för den offentliga rättshjälpen. I en sådan konstellation kunde det hända att rättegångsbiträdesnämndens oberoende skulle betvivlas. Utredaren ansåg att de synpunkter som nämnden framförde var motiverade.

Utredaren framlade att det vore ändamålsenligare att sköta centralförvaltningsmyndighetsuppgifterna för rättegångsbiträdesnämnden vid det justitieförvaltningsverk som eventuellt skulle inrättas. Denna modell har utretts närmare i två utredningar som blev klara 2019 respektive 2021 (Utredning om behovet att inrätta ett ämbetsverk för justitieförvaltningen. Utredningar och anvisningar 2019:11; Utredning om omorganiseringen av stöd- och förvaltningsfunktionerna vid Specialmyndigheterna inom justitieministeriets förvaltningsområde. Utredningar och anvisningar 2020:21). Regeringspropositionen som gäller den ändringen har beretts samtidigt som den föreliggande propositionen och i den ingår också en rättegångsbiträdesnämnd. Beredningsunderlaget för propositionen är offentligt tillgängligt på adressen valtioneuvosto.fi/sv/projekt, under identifieringskoden [OM067:00/2023](#).

5.6 Konsumenttvistenämndens ställning

Den utredare som bedömde inrättandet av en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet skulle dessutom bedöma konsumenttvistenämndens ställning. Bestämmelser om konsumenttvistenämnden finns i lagen om konsumenttvistenämnden (8/2007).

Uppgifterna i anslutning till styrningen av konsumenttvistenämnden sköts vid justitieministeriet av enheten för rättsskyddstjänster vid avdelningen för privaträtt och rättsvård. En del av nämndens stöd- och förvaltningsuppgifter sköts inom Sydöstra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt.

Enligt utredarens uppfattning talar åtminstone den erfarenhet som personalen vid Sydöstra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt har av skötseln av dessa uppgifter för det att konsumenttvistenämndens förvaltningsuppgifter ska handhas vid det rättshjälps- och intressebevakningsverk som ska inrättas. Dock talar enligt utredarens uppfattning nämndens karaktär som oberoende instans för avgörande av konsumenttvister för det att administrativa ärenden ska skötas vid det justitieförvaltningsverk som beskrivs i avsnittet om rättegångsbiträdesnämnden och som har specialiserat sig på att sköta de oberoende myndigheternas förvaltnings- och stöduppgifter.

De centralförvaltningsmyndighetsuppgifter som hänför sig till konsumenttvistenämnden ingår också i ovan beskrivna projekt som gäller Specialmyndigheterna inom justitieförvaltningen. Beredningsunderlaget för regeringspropositionen är offentligt tillgängligt på adressen valtioneuvosto.fi/sv/projekt, under identifieringskoden [OM067:00/2023](#).

6 Remissvar

Ett utkast till regeringsproposition var på remiss från den 20 december 2021 till den 4 februari 2022 genom den offentliga utlåtandetjänsten. Utlåtanden begärdes av 70 myndigheter och andra sammanslutningar. Det kom in 38 svar, och i fem av dem meddelade remissinstanserna att de inte lämnar något utlåtande eller att de inte har något att yttra sig om. Det kom även in utlåtanden från tre andra instanser. Således inkom sammanlagt 41 utlåtanden.

Propositionens syften och inrättandet av ett riksomfattande ämbetsverk fick ett brett stöd bland remissinstanserna. När det gäller de ekonomiska konsekvenserna ansåg finansministeriet att den finansiering som ändringen förutsätter bör genomföras inom ramen för statsfinanserna och att behovet av mera personal bör omvärderas. Många andra remissinstanser åter betonade vikten av att trygga tillräckliga resurser.

En del av remissinstanserna lyfte fram frågor i anknytning till jäv och oberoende.

Ålands landskapsregering och Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå understödde inrättandet av ämbetsverket, men fäste uppmärksamhet vid Ålands självstyrande ställning.

Flera remissinstanser ansåg att harmoniseringen av förvaltningen är bra och att det gör tjänsterna mer enhetliga. Dessutom ansåg många det vara bra att det i detta sammanhang inte föreslås några ändringar i fråga om byråerna eller verksamhetsställena.

Riksdagens justitieombudsman och statsrådets justitiekansler ansåg att motiveringen bör kompletteras med avseende på rollerna för de instanser som behandlar klagomål.

Inställningen till förslagen i specialmotiveringen var också i allmänhet positiv. Några remissinstanser föreslog vissa mindre ändringar i de föreslagna bestämmelserna.

Riksdagens biträdande justitieombudsman tog ställning till ämbetsverkets namn och Institutet för de inhemska språkens (Kotus) yttrande om ämbetsverkets namn som justitieministeriet hade begärt under beredningen. Institutet för de inhemska språken ansåg namnet Rättstjänstverket vara så omfattande att det kan göra det svårt att skapa sig en uppfattning av helheten och därför

leda till förvirring. Institutet rekommenderade att ämbetsverket ska heta Rättshjälpsverket, för att detta namn på ett begripligare sätt beskriver ämbetsverkets centrala verksamhet och skiljer det från andra aktörer. Riksdagens biträdande justitieombudsman ansåg i sitt utlåtande att namnet Rättshjälpsverket endast skulle beskriva ett verksamhetsområde för det ämbetsverk som ska inrättas och att namnet Rättstjänstverket därför är bättre. Vid den fortsatta beredningen har det likaså ansetts att namnet Rättstjänstverket bättre motsvarar ämbetsverkets sektorövergripande uppgiftsområde.

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ansåg att lagen bör innehålla bestämmelser om intressebevakningstjänsternas kvalitet och tillsynen över köpta tjänster. Vid den fortsatta beredningen har det ansetts att en god kvalitet på tjänsterna samt tillsynen över köpta tjänster ska tillgodoses med stöd av de allmänna bestämmelserna och att det därför inte behövs någon separat bestämmelse med avseende på intressebevakningen.

Sydöstra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt föreslog att det i lagen ska finnas en specialbestämmelse om tystnadsplikt för den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen. Dessutom ansåg distriktet att bestämmelserna om tillgång till information bör preciseras. Vid den fortsatta beredningen har behovet av en särskild bestämmelse om tystnadsplikt bedömts närmare och man har kommit fram till att den allmänna bestämmelsen är tillräcklig och att det inte finns något behov av en särskild bestämmelse. Dessutom har behovet av att ändra bestämmelsen om tillgång till information bedömts. Med avseende på detta har paragrafen har preciserats.

Västra och Inre Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt ansåg att möjligheten att anlita distanstjänster ska nämnas separat i bestämmelserna. Vid den fortsatta beredningen har det inte ansetts nödvändigt att föreslå någon särskild bestämmelse om detta, eftersom det enligt de gällande bestämmelserna inte finns något hinder för användande videokommunikation om man kommer överens med klienten om att använda den metoden.

Ålands landskapsregering och Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå ansåg att byråns namn ska vara Ålands rättshjälpsbyrå, Ålands rättstjänstbyrå eller Rättstjänsten på Åland. Vidare föreslog Ålands landskapsregering och Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå att bestämmelsen om tjänsterna vid byrån ändras så att den bättre motsvarar bestämmelserna om andra rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer. Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå föreslog dessutom att det i lagen ska finnas en möjlighet också till separata byråer för ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. Vid den fortsatta beredningen har det ansetts vara mer konsekvent att bevara de nuvarande bestämmelserna om namn och tjänster vid Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå. Vid den fortsatta beredningen har man inte heller stannat för att föreslå en möjlighet att inrätta byråer för ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.

Den allmänna motiveringen har vid den fortsatta beredningen kompletterats bland annat i fråga om de ekonomiska konsekvenserna, klagomål och Ålands självstyrande status. Dessutom har det i de förslag till bestämmelser som gäller Rättstjänstverket gjorts smärre ändringar av närmast teknisk natur. Även specialmotiveringen har kompletterats utifrån remissvaren.

I samband med den fortsatta beredningen har man år 2023 ännu hört Utsökningsverket med avseende på den ekonomiska rådgivningens och skuldrådgivningens rätt att få information av Utsökningsverket. Migrationsverket och inrikesministeriet har hörts i syfte att precisera bestämmelserna om rättshjälpsbyråernas rätt att få information av Migrationsverket. De instanser som hördes understödde propositionen. Vidare har man hört Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata för att ta ställning till de ekonomiska konsekvenserna, och motiveringen har kompletterats på det sätt som myndigheten föreslagit.

7 Specialmotivering

7.1 Lagen om Rättstjänstverket

1 kap. Rättstjänstverkets uppgifter och organisation

1 §. Rättstjänstverket. I den föreslagna paragrafen föreskrivs det om Rättstjänstverkets ställning inom statsförvaltningen och om verkets ansvarsområde. Rättstjänstverket avses ha till uppgift att ordna tjänster inom offentlig rättshjälp, ekonomisk rådgivning, skuldrådgivning och allmän intressebevakning. Verket ska finnas inom justitieministeriets förvaltningsområde och dess verksamhetsområde ska omfatta hela landet.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs enligt förslaget att det vid Rättstjänstverket finns en centralförvaltning samt rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer. När det gäller byråerna ska strukturen vara densamma som i de gällande bestämmelserna. I den föreslagna lagen föreskrivs det dessutom särskilt om centralförvaltningen.

2 §. Rättstjänstverkets uppgifter. I den föreslagna paragrafen föreskrivs det om Rättstjänstverkets uppgifter. Förslaget innebär att uppgifterna överförs från statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt och justitieministeriet. Motsvarande bestämmelser om rättshjälp och allmän intressebevakning som föreslås ingå i paragrafens 1 mom. 1 och 2 punkten finns i 1 § 2 mom. i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, vilken ska upphävas. För rättshjälpsens del föreslås det dock att bestämmelsen inte ska innehålla några hänvisningar till förordningar. Hänvisningen är onödig, eftersom en hänvisning till en lag omfattar också hänvisningar till bestämmelser på lägre nivå som utfärdats med stöd av lagen. När det gäller uppgifterna inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning finns en bestämmelse som motsvarar 1 mom. 3 punkten i 2 § 2 mom. i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning, vilket ska upphävas.

Den föreslagna paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om verkets övriga uppgifter. Verket ska sörja för att det ekonomiska kunnandet utvecklas. Vid justitieministeriet inleddes från och med ingången av år 2022 verksamhet för utveckling av det ekonomiska kunnandet, vilken utgår från Finlands Banks förslag till nationell strategi för att främja ekonomiskt kunnande. Fördelningen av statsunderstöd utgör en avsevärd del av utvecklandet av det ekonomiska kunnandet. Sålunda föreslås det att Rättstjänstverket ska vara den statsbidragsmyndighet som avses i statsunderstödslagen (688/2001). Dessutom kan verket ha andra uppgifter som avtalas med justitieministeriet.

3 §. Produktion av tjänster. Det föreslås att paragrafens 1 mom. ska innehålla bestämmelser om sätten att producera tjänster. Bestämmelser med samma sakinnehåll finns i 1 § 1 mom. i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, vilken ska upphävas, och i 2 § 3 mom. i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning som ska upphävas. Enligt förslaget ska tjänsterna fortsättningsvis produceras av rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna samt på Åland av Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå. Utöver byråerna ska också andra tjänsteproducenter kunna producera tjänster. Bestämmelser om anskaffning av tjänster av andra tjänsteproducenter föreslås finnas i lagens 5 kap.

Enligt paragrafens 2 mom. ska bestämmelser om antalet rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer och om namnen på och områdena för byråerna med avvikelse från de gällande bestämmelserna utfärdas genom förordning av statsrådet. Det finns inga gällande bestämmelser om byråernas kommunrelaterade områden, så när som på byråernas verksamhetsställen. Med

avseende på intressebevakningsbyråernas områden finns det dessutom bestämmelser i rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens arbetsordning. I propositionen föreslås det att det föreskrivs om kommunrelaterade områden, för att klargöra byråernas språkliga status. Rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna föreslås vara entydigt sådana regionala enheter som avses i 6 § 2 mom. i språklagen och sådana enspråkiga eller tvåspråkiga myndigheter som avses i 6 § 1 mom. i språklagen, beroende på om det inom deras område finns endast enspråkiga kommuner eller om området omfattar kommuner med olika språk eller minst en tvåspråkig kommun. Eftersom varken lagen eller andra bestämmelser begränsar rätten hos rättshjälpsbyråernas klienter att välja en byrå enligt sitt önskemål, föranleder ändringen inga begränsningar för klienterna, utan de kan fortfarande välja rättshjälpsbyrå oberoende av till exempel vilken kommun de bor i. Intressebevakningsbyråernas klienter bestäms enligt lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) genom beslut av en domstol eller förmyndarmyndigheten, och klienterna kan sålunda inte fritt välja tjänsteproducent. Bestämmelser om förordnande av en intressebevakare föreslås ingå i 22 § i lagen.

Bestämmelser om ämbetsverkets verksamhetsställen ska enligt förslaget utfärdas genom förordning av justitieministeriet. Författningsnivån i fråga om verksamhetsställena förblir sålunda samma som i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, vilken ska upphävas. Motsvarande bestämmelser om rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten ingår i 1 § 4 mom. i den lagen. De föreslagna bestämmelserna är också i linje med bestämmelsen om behörighet i 5 § i lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner (728/2021), enligt vilken det ministerium till vars ansvarsområde myndigheten huvudsakligen hör beslutar om placeringen av statliga enheter och funktioner.

4 §. Ledning. I paragrafen ska enligt propositionen föreskrivas om Rättstjänstverkets ledning. Enligt 1 mom. ska Rättstjänstverket ledas av en generaldirektör. Generaldirektören ska utnämnas av statsrådet. Generaldirektören ska vara chef för ett ämbetsverk som är direkt underställt ett ministerium och därmed en sådan tjänsteman som avses i 28 § 2 mom. i statstjänstemannaförordningen. Det föreslås att generaldirektören ska utnämnas för en tid på fem år, i enlighet med 9 a § i statstjänstemannalagen.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs det om byråernas ledning. En rättshjälpsbyrå leds enligt förslaget av ett ledande offentligt rättsbiträde och en intressebevakningsbyrå av en ledande allmän intressebevakare. Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå leds av ett ledande offentligt rättsbiträde. En motsvarande bestämmelse i sak finns i 3 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas.

5 §. Beslutanderätt. Paragrafen föreslås innehålla bestämmelser om beslutanderätten hos Rättstjänstverkets generaldirektör. Generaldirektören ska enligt förslaget utnämna Rättstjänstverkets personal och avgöra de ärenden som hör till myndigheten, om inte något annat föreskrivs. I verkets arbetsordning kan generaldirektören bestämma att ärenden som hör till generaldirektörens beslutanderätt ska avgöras av någon annan tjänsteman.

6 §. Arbetsordning. I paragrafen ska det enligt förslaget föreskrivas att generaldirektören utfärdar Rättstjänstverkets arbetsordning. Arbetsordningen ska innehålla närmare bestämmelser om åtminstone verkets organisation, beredningen och avgörandet av ärenden samt ordnandet av förvaltningen, verksamheten och arbetet vid verket. I arbetsordningen ska det till exempel bestämmas om uppgifter och ersättare för ledande offentliga rättsbiträden och ledande allmänna intressebevakare samt om godkännande av inkomster och utgifter. Dessutom ska det i arbetsordningen kunna bestämmas om bland annat verksamhetsställets öppettider, avgörande av ärenden på föredragning samt behandling och avgörande av klagomål.

7 §. Styrning av Rättstjänstverket. Enligt den föreslagna paragrafen sköts den allmänna styrningen av och tillsynen över Rättstjänstverket av justitieministeriet. En motsvarande bestämmelse finns i 6 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas, och i det 2 § 1 mom. som ska upphävas i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.

8 §. Centralförvaltningens uppgifter. Centralförvaltningen föreslås ha till uppgift att sköta utvecklingen och förvaltningen av och stödtjänsterna vid Rättstjänstverket. Centralförvaltningen ska sköta utvecklingen av verkets tjänster i enlighet med de mål som avtalas med justitieministeriet. Dessutom ska den sköta de centralförvaltningsuppgifter som hört till justitieministeriet, såsom bokföringsenhetens ekonomiförvaltning, utvecklingen och upprätthållandet av de informationssystem som ämbetsverket använder, de ärenden som gäller verkets lokaler och ordnandet av lokalbundna tjänster till den del behörigheten inte hör till justitieministeriet, utvecklingen av kompetensen hos verkets personal, den interna och externa kommunikationen samt den interna kontrollen och utvecklingen av rapporteringen. Centralförvaltningen ska också delta i det internationella samarbetet.

9 §. Tjänster vid Rättstjänstverket. Enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. har verkets centralförvaltning en generaldirektör och ett behövligt antal andra anställda. Det är inte nödvändigt att föreskriva om övriga tjänster inom centralförvaltningen, utan det föreslås att generaldirektören ska besluta om de övriga tjänster som behövs inom centralförvaltningen. Bestämmelser om inrättande av tjänster och annan behörighet i fråga om tjänsteregleringar finns i statstjänstemannaförordningen. Bestämmelserna om behörighet i fråga om tjänsteregleringar beskrivs i avsnitt 2.1.2 Justitieministeriet och i avsnitt 4.2.4. Konsekvenser för myndigheternas verksamhet, under rubriken Rättstjänstverket.

I det föreslagna 2 mom. föreskrivs det om tjänsterna vid rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna. I fråga om rättshjälp och intressebevakning motsvarar bestämmelsen 3 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas, och det 2 § 4 mom. som ska upphävas i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.

I den föreslagna paragrafens 3 mom. föreskrivs att bestämmelser om behörighetsvillkoren för personalen vid rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna utfärdas genom förordning av statsrådet. Enligt de gällande bestämmelserna ska det föreskrivas om behörighetsvillkoren i lag. Bestämmelser om behörighetsvillkor för offentliga rättsbiträden och allmänna intressebevakare finns i 7 och 15 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, vilken ska upphävas. Bestämmelser om behörighetsvillkor för ekonomi- och skuldrådgivare finns i 4 § 1 mom. i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. Justitiekanslern har i sitt utlåtande (OKV/22/20/2015) ansett att bestämmelser på lagnivå krävs bara för de samhälleligt mest betydelsefulla tjänsterna eller tjänster med uppgifter som innebär synnerligen betydande utövning av offentlig makt. Av denna anledning föreslås förordning av statsrådet som författningsnivå i stället för lag.

På generaldirektörens tjänst ska enligt förslaget tillämpas de behörighetsvillkor som avses i 7 § 1 mom. 4 punkten och 8 § 2 mom. i statstjänstemannalagen. I enlighet med dem ska behörighetsvillkor för generaldirektören utöver allmänna behörighetsvillkor dessutom vara finskt medborgarskap och högre högskoleexamen, sådan mångsidig erfarenhet som uppgiften kräver samt i praktiken visad ledarförmåga och ledarerfarenhet.

2 kap. Offentlig rättshjälp

10 §. Tillsyn över offentliga rättsbiträden. Bestämmelsen i lagförslaget motsvarar 8 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas. Det föreslås att formuleringen i paragrafens 2 mom. ändras språkligt så att den i lagtext problematiska ”på det sätt som”-konstruktionen slopas. Momentets innehåll ändras inte.

11 §. Annan verksamhet som bedrivs av offentliga rättsbiträden. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar 9 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas.

12 §. Andra än i rättshjälpslagen avsedda klienter. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar 10 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas.

13 §. Jäv för offentliga rättsbiträden. Bestämmelsen i lagförslaget motsvarar 11 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas. Den språkliga formuleringen i 1 mom. föreslås bli ändrad så att den motsvarar de uttryck som numera används i lagspråket. Avsikten är alltså inte att ändra det gällande rättsläget.

14 §. Hänvisande av rättshjälpsökanden i specialfall. Bestämmelsen i lagförslaget motsvarar 12 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas. Det föreslås att 1 mom. ändras språkligt så att 5 punkten i det gällande momentet korrigeras för att hänvisa till 1–4 punkten i stället för till det inledande stycket. Avsikten är inte att ändra det gällande rättsläget.

15 §. Rättsbiträdenas beslutanderätt. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar 13 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas.

16 §. Handräckning till utländska myndigheter. Bestämmelsen i lagförslaget motsvarar 5 § 2 mom. i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas.

3 kap. **Ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning**

17 §. Rätt att vara rättegångsombud. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar den 7 § som ska upphävas i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.

18 §. Rätt till information. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar den 8 § som ska upphävas i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. Det föreslås att det till 1 mom. fogas en bestämmelse om rätten att få tillgång till information förutom av Folkpensionsanstalten och Skatteförvaltningen också av Utsökningsverket. I det praktiska arbetet har det visat sig att uppgifter om utsökning är nödvändiga för att kunna ge ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. Ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning ges i betydande utsträckning redan under det första samtalet, varvid det att tillgång till information kan fås utan skriftligt samtycke försnabbar klientens möjligheter att få rådgivning i sitt ärende.

Enligt gällande bestämmelser fås tillgång till information med klientens skriftliga samtycke. När inget skriftligt samtycke av klienten förutsätts för att få tillgång till information, gör ändringen att rådgivningen bland annat per telefon kommer i gång snabbare.

I övrigt föreslås för paragrafen ändringar av teknisk natur som följer av de bestämmelser om dataskydd och informationshantering som trätt i kraft efter det att lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning stiftades. Avsikten med ändringarna är inte att ändra det gällande rättsläget.

Skötseln av de uppgifter som avses i paragrafen förutsätter behandling av personuppgifter, vilket omfattas av tillämpningsområdet för Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning). Den primära rättsliga grunden för behandlingen utgörs av artikel 6.1 c i den allmänna dataskyddsförordningen (Behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige), och den registrerades rättigheter ska bestämmas enligt den artikeln. Den rättsliga förpliktelsen har fastställts i lag, och den omfattar ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. I paragrafen utnyttjas det handlingsutrymme i fråga om att specificera bestämmelserna som följer av artikel 6.3 i dataskyddsförordningen för att utfärda särskilda bestämmelser om utlämnande av personuppgifter.

Den andra meningen i den gällande paragrafens 1 mom. omfattar bland annat informationsöverföring via en teknisk anslutning. Meningen är inte nödvändig, eftersom motsvarande bestämmelser redan ingår i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019). I den tredje meningen i det gällande momentet föreskrivs det att klienten på förhand ska informeras om rätten att få information. Informationsskyldigheten ingår i de gällande dataskyddsbestämmelserna, varför det inte behöver föreskrivas om saken i en speciallag.

Det föreslås att omnämmandet av en teknisk anslutning stryks i den första meningen i 2 mom. Bestämmelser om informationsöverföring mellan myndigheter via tekniska gränssnitt finns i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen, och det behöver inte längre föreskrivas om detta i speciallagar. Lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen reglerar inte i vilken form företag och sammanslutningar får lämna ut information. Sålunda kan dessa aktörer lämna ut information till ekonomi- och skuldrådgivare via ett tekniskt gränssnitt utan att det föreskrivs särskilt om saken.

Enligt det gällande 2 mom. är klientens samtycke en förutsättning för att få information. De uppgifter som inhämtas med stöd av paragrafen innehåller i regel inte sådana i artikel 9.1 i den allmänna dataskyddsförordningen avsedda personuppgifter som hör till särskilda kategorier av personuppgifter och som får behandlas endast på någon av de grunder som anges i punkt 2 i artikeln. Det föreslås att kravet på samtycke bevaras, eftersom de uppgifter som lämnas ut delvis omfattas av sekretess och kan inkludera uppgifter som är känsliga i konstitutionellt hänseende. Utöver att inhämtandet av uppgifter ska förutsätta samtycke, föreslås i enlighet med nuläget att de uppgifter som inhämtas ska begränsas till vad som är nödvändigt för skötseln av ekonomi- och skuldrådgivningsuppdragen, det vill säga för utredandet av klientens ekonomiska situation. Uppgifter som behövs för detta ändamål är framför allt uppgifter om klientens familjeförhållanden, boendeförhållanden, inkomster, utgifter, förmögenhet och skulder.

Det föreslås dock att kravet på samtycke flyttas till ett separat moment (3 mom.) och att bestämmelsen preciseras i förhållande till den gällande lagen. Ekonomi- och skuldrådgivarna och de personer som biträder dem ska ha rätt att inhämta de uppgifter som avses i 2 mom. endast om klienten har gett sitt samtycke till detta. Det föreslås att bestämmelsen om samtycke kompletteras med en informativ hänvisning till artikel 7 i den allmänna dataskyddsförordningen. Artikeln innehåller detaljerade bestämmelser om givande och återkallande av samtycke samt om andra villkor för samtycke. En ekonomi- och skuldrådgivare eller en person som biträder rådgivaren ska sörja för att samtycke inhämtas. Detta motsvarar nuläget. Samtycket ska således utgöra en rättslig grund för behandling i enlighet med artikel 6.1 a i dataskyddsförordningen endast till den del det är fråga om inhämtande av information från sådana myndigheter, företag och sammanslutningar som avses i momentet. I övrigt ska behandlingen av personuppgifter, i enlighet med vad som konstateras ovan, grunda sig på artikel 6.1 c, vilken också utgör grunden för utnyttjandet av det nationella handlingsutrymmet i fråga om att specificera bestämmelserna.

19 §. Jäv. Paragrafen i lagförslaget motsvarar 9 § som ska upphävas i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.

20 §. Rättsbiträdens rätt att sköta ekonomi- och skuldrådgivares uppgifter. Paragrafen i lagförslaget motsvarar 4 § 2 mom. som ska upphävas i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.

4 kap. **Allmän intressebevakning**

21 §. Allmänna intressebevakare. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar 15 § 2 mom. i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas.

22 §. Förordnande av en allmän intressebevakare till ett uppdrag. Bestämmelser om förordnande av en allmän intressebevakare till ett uppdrag finns i 16 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas.

Det föreslås att det i paragrafen görs ändringar till följd av organisationsförändringen. Dessutom föreslås det att det genom förordning av statsrådet föreskrivs om bestämmandet av intressebevakningsbyrå på grund av byråernas språkliga status som nämns ovan i motiveringen till 3 § 2 mom.

Enligt de gällande bestämmelserna ansvarar statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt för ordnandet av intressebevakningstjänster för invånare i kommunerna enligt justitieministeriets förordning. Intressebevakningsuppdragen fördelas inom distriktet mellan intressebevakningsbyråerna och tjänsteproducenterna enligt vad som bestäms i arbetsordningen. Förordnandena till intressebevakningsuppdrag ges till en allmän intressebevakare inom distriktet och förordnandena sänds till en intressebevakningsbyrå eller annan tjänsteproducent enligt vad som bestäms i distriktets arbetsordning.

I 1 mom. i paragrafen ska enligt förslaget föreskrivas att det till ett intressebevakningsuppdrag ska förordnas en allmän intressebevakare vid Rättstjänstverket. Eftersom ämbetsverket ska ha hela landet som verksamhetsområde, behöver domstolen eller förmyndarmyndigheten inte längre i sitt förordnande specificera vilket områdes allmänna intressebevakare förordnandet ges till. Domstolen eller förmyndarmyndigheten ska fortfarande sända förordnandet till en intressebevakningsbyrå eller annan tjänsteproducent. Till dessa delar motsvarar förfarandet de gällande bestämmelserna. Enligt det nya förfarandet bestäms dock vilken intressebevakningsbyrå som förordnandet sänds till med stöd av statsrådets förordning så att förordnandet sänds till intressebevakningsbyrån i det område där huvudmannen har sin hemkommun. Enligt de gällande bestämmelserna sänds förordnandet till en intressebevakningsbyrå eller annan tjänsteproducent enligt vad som bestäms i distriktets arbetsordning.

Förordnandet kan enligt propositionen alternativt sändas till en annan tjänsteproducent, om Rättstjänstverket har skaffat tjänsterna som köpta tjänster enligt 5 kap. Rättstjänstverket ska meddela den som utfärdat förordnandet, det vill säga förmyndarmyndigheten och domstolen, om tjänsterna köpts av en annan tjänsteproducent, så att förmyndarmyndigheten och domstolen kan sända förordnandet till rätt tjänsteproducent. Informationen behöver lämnas i tabellform eller annars entydigt och klart, så att det är enkelt att sända beslutet till tjänsteproducenten. Enligt de gällande bestämmelserna ska rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet lämna samma information i sin arbetsordning.

Om huvudmannen inte har hemkommun i Finland, ska förordnandet enligt förslaget sändas till den intressebevakningsbyrå som anges genom förordning av statsrådet.

I 2 mom. föreskrivs det enligt förslaget om förfarandet i det fall att alla intressebevakare hos en intressebevakningsbyrå eller annan tjänsteproducent är jäviga eller att producenten av köpta tjänster upptäcker att det klart strider mot avtalet att ta emot ett intressebevakningsuppdrag. I de ovan nämnda fallen ska intressebevakningsbyrån överföra intressebevakningsuppdraget till en annan byrå som bestäms genom förordning av statsrådet. En annan tjänsteproducent ska överföra uppdraget till intressebevakningsbyrån i det område där huvudmannen har sin hemkommun. Enligt de gällande bestämmelserna bestäms det i distriktens arbetsordningar om överföring av intressebevakningsuppdrag inom distrikten i motsvarande situationer.

I 3 mom. i paragrafen ska enligt förslaget föreskrivas om undantag från den intressebevakningsbyrå som avses i 2 och 3 mom. Detta ska gälla situationer där det med tanke på huvudmannens bostadsort, till exempel serviceboende, tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna eller något annat viktigt intresse krävs att intressebevakningsuppdraget sköts någon annanstans än vid intressebevakningsbyrån i det område där huvudmannens hemkommun finns. Därmed är det möjligt att intressebevakningen exempelvis för en svenskspråkig huvudman som bor inom en finskspråkig intressebevakningsbyrås område överförs till en tvåspråkig byrå. Möjligheten till flexibilitet har ingått också i de gällande bestämmelserna. En överföring ska enligt propositionen förutsätta att huvudmannen hörs i enlighet med lagen om förmyndarverksamhet. Dessutom ska en överföring av uppgiften kräva samarbete mellan intressebevakningsbyråerna. Det kan finnas behov att bestämma närmare om förfarandet vid överföringar i Rättstjänstverkets arbetsordning.

Den föreslagna paragrafens 4 mom. motsvarar 16 § 4 mom. i den lag som ska upphävas. Med tjänsteproducent avses både intressebevakningsbyråer och sådana andra tjänsteproducenter som avses i 5 kap.

Den föreslagna paragrafens 5 mom. motsvarar 16 § 5 mom. i den lag som ska upphävas. I propositionen föreslås det dock att skyldigheten att höra producenten av köpta tjänster slopas. Det har föreskrivits om skyldigheten att höra tjänsteproducenten, för att tjänsteproducenten ska ha möjlighet att innan ett beslut fattas tacka nej till ett eventuellt intressebevakningsuppdrag som strider mot ett avtal om köpta tjänster. Utifrån en enkät till producenter av köpta tjänster är situationer där en producent har behövt vägra ta emot ett intressebevakningsuppdrag mycket sällsynta. Dessutom påskyndar en ändring förfarandet för förordnande av intressebevakare, när en beredningsfas kan slopas. Därför föreslås det i propositionen att hörandet slopas. Ändringen inverkar inte på tjänsteproducentens rätt att låta bli att ta emot ett intressebevakningsuppdrag, om det är uppenbart att det skulle strida mot avtalet om produktion av tjänster att ta emot uppdraget. En bestämmelse om detta föreslås ingå i 27 § 2 mom. i lagen. Om ett intressebevakningsuppdrag felaktigt styrs till en producent av köpta tjänster även om det tydligt strider mot avtalet att ta emot det, ska tjänsteproducenten enligt förslaget på det sätt som avses i 2 mom. överföra uppdraget till intressebevakningsbyrån i det område där huvudmannen har sin hemkommun.

Den föreslagna paragrafens 6 mom. motsvarar 16 § 6 mom. i den lag som ska upphävas.

23 §. Jäv för allmänna intressebevakare. Paragrafen i lagförslaget motsvarar 17 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas.

24 §. Rätt till arvode. Paragrafen i lagförslaget motsvarar 18 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas.

25 §. Rätt till information. Enligt den föreslagna paragrafen tillämpas i fråga om allmänna intressebevakares och biträdande personals rätt att få information om huvudmannen vad som i 89

§ 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om intressebevakare. Det finns inga tidigare bestämmelser om rätten till information för personal som biträder en allmän intressebevakare. Eftersom den biträdande personalens uppgifter förutsätter behandling av information som gäller huvudmannen, behöver det för tydlighetens skull föreskrivas om saken. I bestämmelsen i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs det att om inte något annat bestäms särskilt har intressebevakaren i ärenden som hör till uppdraget rätt att få de uppgifter som huvudmannen själv har rätt till.

I 19 § i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas, föreskrivs det om intressebevakningsbyråernas rätt att av Skatteförvaltningen och Folkpensionsanstalten få uppgifter med hjälp av en teknisk anslutning. I den lag som nu föreslås behöver det inte föreskrivas om möjligheten till teknisk anslutning, eftersom det i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen föreskrivs om erhållande av information genom tekniskt gränssnitt eller elektronisk förbindelse.

5 kap. **Anskaffning av tjänster av andra tjänsteproducenter**

26 §. *Avtal om produktion av tjänster.* Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om anskaffning av köpta tjänster. I fråga om rättshjälp och intressebevakning motsvarar paragrafen 4 § 1–3 mom. i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas, och i fråga om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning 5 § som ska upphävas i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. Det föreslås dock att bestämmelsen i 1 mom. om samråd med justitieministeriet inte tas med. Bestämmelsen behövs inte, eftersom Rättstjänstverket samtidigt också själv ska vara centralförvaltningsmyndighet och man vid behov i vilket fall som helst kan avtala om saken i samband med justitieministeriets och ämbetsverkets resultatavtal.

Bestämmelserna om köpta tjänster har i förslaget samma innehåll som bestämmelserna i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. Under behandlingen av lagen i riksdagen år 2016 tog grundlagsutskottet ställning till bestämmelserna om anskaffning av köpta tjänster när det gäller rättshjälp och intressebevakning (GrUU 16/2016 rd). Grundlagsutskottet har i sina utlåtanden ansett att de allmänna förvaltningslagarna med stöd av de i dem ingående bestämmelserna om tillämpningsområde, om myndighetsdefinition eller om skyldigheten för ett affärsverk eller en privat aktör att betjäna på ett visst språk också kan tillämpas på privata aktörer när de fullgör faktiska förvaltningsuppgifter, om detta inte av grundad anledning uttryckligen utesluts (GrUU 27/2014 rd, s. 3/I). Regleringen ansågs vara tillräcklig utan en uttrycklig förteckning över de lagar som ska tillämpas.

I lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning räknas de allmänna lagarna uttryckligen upp. För enhetlighetens skull och eftersom särskilda bestämmelser inte är nödvändiga, föreslås i propositionen att förteckningen inte tas med i den lag som nu läggs fram.

De allmänna lagarna är åtminstone lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003), förvaltningslagen (434/2003), språklagen (423/2003), samiska språklagen (1086/2003) och data-skyddslagen (1050/2018).

När det gäller skyldigheten för producenter av köpta tjänster att iaktta bestämmelserna i språklagen tillämpas 25 § i den lagen.

27 §. *Tjänsteproducentens ansvar.* Den föreslagna paragrafens 1 mom. motsvarar 4 § 6 mom. i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas, och det 6 § 3

mom. som ska upphävas i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. I propositionen föreslås att det dessutom till momentet fogas en ny informativ bestämmelse om tillämpning av skadeståndslagen (412/1974) på skadeståndsskyldigheten.

Den föreslagna paragrafens 2 mom. motsvarar 4 § 4 mom. i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, som ska upphävas. När det gäller formuleringen i momentet föreslås ändringar av lagtekniska orsaker genom att det undantag som gäller intressebevakningsbyråer stryks. En intressebevakningsbyrå ska fortsättningsvis inte ha rätt att vägra ta emot ett intressebevakningsuppdrag.

Den föreslagna paragrafens 3 mom. motsvarar 4 § 5 mom. i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. Enligt formuleringen i den lagen, vilken ska upphävas, är det rättshjälpsbyrån eller intressebevakningsbyrån som är skyldig att gottgöra en huvudman. Propositionen innebär att den uppgiften i praktiken ankommer på Rättstjänstverket och hör till centralförvaltningens förvaltnings- och stödtjänster. För tydlighetens skull föreslås det att det föreskrivs att uppgiften att gottgöra ankommer på Rättstjänstverket.

28 §. Lämnan­de av uppgifter och tystnadsplikt.

Den föreslagna paragrafens 1 mom. motsvarar 20 § 1 mom. i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt och 6 § 1 mom. i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. Den föreslagna paragrafens 2 mom. motsvarar 20 § 2 mom. i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt.

6 kap. Särskilda bestämmelser

29 §. Lämnan­de av handräckning. Paragrafen i lagförslaget motsvarar i fråga om offentliga rättsbiträden och allmänna intressebevakare 5 § 1 mom. i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, vilken ska upphävas. I propositionen föreslås att det till bestämmelsen fogas en motsvarande skyldighet för ekonomi- och skuldrådgivare att lämna handräckning.

30 §. Handläggning av skadeståndsärenden. Det föreslås att det i lagen tas in en informativ bestämmelse om handläggning av skadeståndsärenden. Bestämmelser om handläggning av skadeståndsärenden som gäller ämbetsverk finns i lagen om statens skadeståndsverksamhet (978/2014). Den nämnda lagen är en allmän lag som tillämpas på statliga myndigheter, och på den grunden tillämpas lagen redan nu på rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten. Rättsläget ändras sålunda inte med anledning av den nya bestämmelsen.

7 kap. Ikraftträdande

31 §. Ikraftträdande. I den föreslagna paragrafens 1 mom. finns lagens ikraftträdandebestämmelse. Enligt 2 mom. ska lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt upphävas genom lagen.

Enligt vedertagen tolkning upphävs tillsammans med lagar som upphävs också de förordningar som har utfärdats med stöd av bemyndiganden i lagarna. Sådana förordningar är när det gäller denna proposition justitieministeriets förordning om rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten (826/2016) och justitieministeriets förordning om rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten, om rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas verksamhetsställen samt om de kommuner för vilkas intressebevakningstjänster rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ansvarar (608/2016).

32 §. Övergångsbestämmelser som gäller avtal, förbindelser och anhängiga ärenden.

Den föreslagna paragrafen innehåller övergångsbestämmelser om anhängiga ärenden, ingångna avtal och förbindelser samt rättigheter och skyldigheter som övergår till Rättstjänstverket. De ärenden som är anhängiga vid statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, ingångna avtal och förbindelser samt de rättigheter och skyldigheter som följer av dem övergår vid ikraftträdandet av lagen till Rättstjänstverket. Detsamma gäller vid justitieministeriet de ärenden, förbindelser och avtal som hänför sig till centralförvaltningsmyndighetsuppgifterna och som gäller rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten.

De föreslagna övergångsbestämmelserna om avtal och förbindelser ska enligt propositionen dock inte tillämpas, om något annat följer av avtalens och förbindelsernas innehåll. Det kan till exempel uttryckligen framgå av ett avtal att det inte är avsett att fortsätta gälla efter en sådan organisationsändring som den som föreslås i propositionen.

33 §. Övergångsbestämmelser som gäller personalens ställning. I den föreslagna paragrafen föreskrivs det om övergångsarrangemang som gäller personalen. Tjänsterna inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten och de tjänstemän som utnämnts till dem föreslås övergå till Rättstjänstverket. Från justitieministeriet till Rättstjänstverket överförs enligt förslaget de tjänster och tjänstemän som skött centralförvaltningsmyndighetsuppgifter för rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten.

Enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. ska bestämmelserna i 5 a–5 c § i statstjänstemannalagen tillämpas vid övergången. Det redogörs närmare för bestämmelsernas innehåll och tillämpning i avsnitt 4.2.3 Konsekvenser för personalen.

Den föreslagna paragrafens 2 mom. ska enligt propositionen innehålla bestämmelser om att justitieministeriet före lagens ikraftträdande kan inrätta tjänsten som generaldirektör för det nya ämbetsverket samt de tjänster som är nödvändiga för verkets verksamhet. Övergångsbestämmelsen behövs för att trygga organiseringen av det nya ämbetsverket. Generaldirektörens tjänst ska enligt förslaget inrättas så snart som möjligt efter det att lagen har stadfästs, så att skötseln av tjänsten kan inledas i god tid innan Rättstjänstverket inleder sin verksamhet. Det föreslås att tjänsten inrättas vid justitieministeriet, varifrån den vid lagens ikraftträdande överförs till det nya ämbetsverket. Generaldirektören har en central roll vid inledandet av verksamheten, eftersom han eller hon beslutar om verkets organisation och delegeringen av befogenheter.

För att Rättstjänstverkets vitala funktioner ska kunna komma i gång genast när verksamheten vid verket inleds, föreslås det att justitieministeriet vid behov ska kunna inrätta de tjänster som är nödvändiga genast under verksamhetens inledningsfas. Justitieministeriet ska också kunna tillsätta tjänsterna. Dessutom är avsikten att de utnämnda tjänstemännen med stöd av 9 § 1 mom. i statstjänstemannalagen utnämns till tjänsteförhållanden för viss tid vid justitieministeriet för att bereda genomförandet av reformen redan innan lagen träder i kraft.

34 §. Övergångsbestämmelser som gäller behörighetsvillkoren.

Den föreslagna paragrafen innehåller en övergångsbestämmelse som gäller behörighetsvillkoren. Bestämmelser om behörighetsvillkoren och kraven på språkkunskaper för tjänsterna vid det nya ämbetsverket ska enligt förslaget utfärdas genom förordning av statsrådet. Med anledning av de eventuella ändringar i kraven på språkkunskaper och andra behörighetsvillkor som följer av detta föreslås det att det i lagen föreskrivs att de tjänstemän som vid ikraftträdandet av lagen överförs från statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt och de tjänstemän som sköter centralförvaltningsuppgifter vid justitieministeriet fortfarande är behöriga för sina tjänster.

35 §. Övergångsbestämmelser som gäller ändringssökande.

Den föreslagna paragrafen innehåller övergångsbestämmelser om ändringssökande. I 1 mom. föreskrivs det att ändring i ett beslut som har fattats före ikraftträdandet av lagen om Rättstjänstverket ska sökas enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. På motsvarande sätt föreskrivs det i 2 mom. att det på behandlingen av ärenden som är anhängiga vid en domstol när lagen om Rättstjänstverket träder i kraft vid sökande av ändring ska tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. I 3 mom. föreskrivs det att om en domstol upphäver ett beslut som har fattats före ikraftträdandet av lagen om Rättstjänstverket och återförvisar ärendet att i sin helhet behandlas på nytt, ska ärendet behandlas och avgöras i enlighet med lagen om Rättstjänstverket. Bestämmelserna i paragrafen är avsedda till exempel för ändringssökande enligt statstjänstemannalagen.

7.2 Lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning

I propositionen föreslås det att bestämmelserna om ordnande av tjänster överförs från lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning till den nya lagen om Rättstjänstverket.

1 a §. Ordnande av ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. I den föreslagna paragrafen föreskrivs det att bestämmelser om ordnande av rådgivning finns i lagen om Rättstjänstverket. Den nya informativa bestämmelsen behövs, eftersom det föreslås att bestämmelserna om ordnande av rådgivning i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning upphävs.

2 §. Ordnande och produktion av ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. I propositionen föreslås det att paragrafen upphävs, eftersom det föreslås att motsvarande bestämmelser tas in i lagen om Rättstjänstverket. En bestämmelse som motsvarar paragrafens 1 mom. finns i 7 § i den föreslagna lagen. Bestämmelser som motsvarar 2 mom. finns i 1 § 1 mom. och 2 § 1 mom. 3 punkten i den föreslagna lagen.

En bestämmelse som motsvarar 3 mom. finns i den föreslagna lagens 3 § 1 mom. och en bestämmelse som motsvarar 4 mom. finns i den föreslagna lagens 9 § 2 mom.

4 §. Behörighetsvillkor för ekonomi- och skuldrådgivare. I propositionen föreslås det att paragrafen upphävs. Paragrafens 1 mom. gäller behörighetsvillkor för ekonomi- och skuldrådgivare. Enligt 9 § 3 mom. i den föreslagna lagen om Rättstjänstverket utfärdas bestämmelser om behörighetsvillkoren genom förordning av statsrådet.

En bestämmelse som motsvarar 2 mom. i den paragraf som ska upphävas föreslås ingå i 20 § i lagen om Rättstjänstverket.

5 §. Avtal om produktion av ekonomiska rådgivningstjänster och skuldrådgivningstjänster. Det föreslås att paragrafen upphävs. Motsvarande bestämmelser ska enligt förslaget finnas i 26 § i lagen om Rättstjänstverket.

6 §. Tjänsteproducentens skyldigheter. Paragrafen föreslås bli upphävd. En bestämmelse som motsvarar paragrafens 1 mom. föreslås ingå i 28 § 1 mom. i lagen om Rättstjänstverket. Paragrafens 2 mom. ska enligt propositionen upphävas, för att det anses vara onödigt. En närmare motivering finns i specialmotiveringen till 25 § i den föreslagna lagen om Rättstjänstverket. En bestämmelse som motsvarar 3 mom. i den paragraf som ska upphävas föreslås ingå i 27 § 1 mom. i lagen om Rättstjänstverket.

7 §. Rätt att vara rättegångsombud. Det föreslås att paragrafen upphävs, eftersom motsvarande bestämmelser enligt propositionen ska finnas i 17 § i lagen om Rättstjänstverket.

8 §. Rätt till information. Det föreslås att paragrafen upphävs, eftersom motsvarande bestämmelser enligt förslaget ska finnas i 18 § i lagen om Rättstjänstverket.

9 §. Jäv. Det föreslås att paragrafen upphävs, eftersom en motsvarande bestämmelse finns i 19 § i den föreslagna lagen om Rättstjänstverket.

10 §. Närmare föreskrifter. Paragrafen föreslås bli upphävd, för att den anses vara obehövlig. I 6 § i den föreslagna lagen om Rättstjänstverket föreskrivs det att bestämmelser om ordnandet av verksamheten vid Rättstjänstverket finns i arbetsordningen, vilken också gäller ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.

7.3 Rättshjälpslagen

8 §. Biträde. Det föreslås att hänvisningen i 1 mom. i paragrafen till 10 § i lagen om statliga rättshjälpsbyråer (258/2002) ändras till en hänvisning till 14 § i lagen om Rättstjänstverket. Det övriga innehållet i momentet ändras inte.

Lagen om statliga rättshjälpsbyråer har upphävts genom lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, vars 12 § till sitt innehåll motsvarar 10 § i den upphävda lagen.

I denna proposition föreslås det att också lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt upphävs och att bestämmelser som innehållsmässigt motsvarar 12 § i den lagen tas in i 14 § i den föreslagna lagen om Rättstjänstverket. Av denna anledning föreslås det att hänvisningen i 1 mom. i paragrafen till 10 § i lagen om statliga rättshjälpsbyråer ändras till en hänvisning till 14 § i lagen om Rättstjänstverket.

10 §. Ansökan om rättshjälp. Det föreslås att paragrafens 3 mom. helt och hållet ändras till sitt innehåll. Det gällande 3 mom. innehåller bestämmelser om rättshjälpsbyråns rätt att få uppgifter av skattemyndigheterna och Folkpensionsanstalten med hjälp av teknisk anslutning. Bestämmelserna behövs inte längre, eftersom motsvarande rätt redan ingår i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen. Därför föreslås det att bestämmelsen stryks.

I stället föreslås det att det i 3 mom. ska föreskrivas om rättshjälpsbyråernas rätt att få information av Migrationsverket.

Skötseln av de uppgifter som avses i momentet förutsätter behandling av personuppgifter, vilket omfattas av tillämpningsområdet för den allmänna dataskyddsförordningen. Den primära rättsliga grunden för behandlingen utgörs av artikel 6.1 c i den allmänna dataskyddsförordningen (Behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige), och den registrerades rättigheter ska bestämmas enligt den artikeln. Den lagstadgade skyldigheten har fastställts i lag och hänför sig till behandling av ansökningar om rättshjälp som gäller internationellt skydd. I den föreslagna paragrafen utnyttjas det handlingsutrymme i fråga om att specificera bestämmelserna som följer av artikel 6.3 i dataskyddsförordningen för att utfärda särskilda bestämmelser om utlämnande av personuppgifter.

Till och med den 31 augusti 2020 hade rättshjälpsbyråerna rätt att få uppgifter av Migrationsverket med stöd av 10 § 1 mom. 12 punkten i den senare upphävda lagen om utlänningsregistret (1270/1997). Enligt den punkten fick, oberoende av sekretessbestämmelserna och i den mån det var nödvändigt för utförandet av en uppgift, ur utlänningsregistret utlämnas information till i

rättshjälpslagen avsedda rättshjälpsbyråer för behandling av ansökningar om rättshjälp i ärenden som gällde internationellt skydd enligt utlänningslagen.

Lagen om utlänningsregistret har upphävts genom lagen om behandling av personuppgifter i migrationsförvaltningen (615/2020). I den nya lagen föreskrivs det inte längre om utlämnande av uppgifter ur ärendehanteringssystemet för utlänningsärenden och lagen innehåller inte heller någon bestämmelse om rättshjälpsbyråernas rätt att få information. Enligt regeringens proposition om lagen (RP 18/2019 rd) har avsikten emellertid inte varit att ändra rätten att få information. På rättshjälpsbyråernas rätt att få information har från och med den 1 september 2020 tillämpats 10 § 2 mom. i rättshjälpslagen, enligt vilket bland annat statliga myndigheter är skyldiga att lämna rättshjälpsbyrån sådana uppgifter som är nödvändiga för rättshjälpsbyrån på grund av dess lagstadgade uppgift att utreda om en sökande på basis av sin ekonomiska ställning är berättigad till rättshjälp.

Efter att lagen trädde i kraft har det varit oklart huruvida bestämmelserna om att få uppgifter i 10 § 2 mom. i rättshjälpslagen också gäller uppgifter om inledandet av ett ärende som gäller internationellt skydd.

Den som söker internationellt skydd kan av särskilda skäl ha rätt till rättshjälp redan i förvaltningsfasen och alltid om saken behandlas i en finsk domstol. För att rättshjälp ska kunna beviljas, behöver rättshjälpsbyrån uppgifter om huruvida sökanden har ett anhängigt ärende som gäller internationellt skydd. För tydlighetens skull föreslås det i propositionen att det föreskrivs om detta genom en uttrycklig bestämmelse. Särskilda bestämmelser är dessutom nödvändiga, för att grundlagsutskottet i sin utlåtandepraxis förutsätter att bestämmelser som gäller behandling av känsliga uppgifter är exakta och tydligt avgränsade och att en förutsättning för att uppgifter ska fås är att det är nödvändigt.

7.4 Samiska språklagen

2 §. Det föreslås att 2 § 1 mom. 7 punkten i samiska språklagen (1086/2006) ändras så att Rättstjänstverket fogas till bestämmelsen som en sådan myndighet som samiska språklagen tillämpas på.

I samiska språklagen föreskrivs om samernas rätt att använda sitt eget språk hos domstolar och andra myndigheter samt om det allmännas skyldighet att tillgodose och främja samernas språkliga rättigheter. Samernas språkliga rättigheter och skyldigheterna för myndigheter som hör till lagens tillämpningsområde är mera omfattande inom samernas hembygdsområde än utanför hembygdsområdet. Med samernas hembygdsområde avses Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner samt Lapin paliskunta benämnda renbeteslags område i Sodankylä kommun i enlighet med 3 § 3 punkten i samiska språklagen och 4 § i sametingslagen (974/1995). Med stöd av lagrummet ska lagen enligt gällande bestämmelser tillämpas inom Norra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt när samer sköter sina ärenden genom en rättshjälpsbyrå eller intressebevakningsbyrå som hör till distriktet eller med den personal som har hand om förvaltningsärendena inom distriktet.

I propositionen föreslås det att de nuvarande rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten ska upphöra att existera och att deras uppgifter ska överföras till det riksomfattande ämbetsverk som ska inrättas. Eftersom Rättstjänstverket enligt propositionen har hela landet som ämbetsdistrikt, föreslås det att samiska språklagen ändras så att Rättstjänstverket tas in i lagens tillämpningsområde på samma sätt som det har gjorts i fråga om Utsökningsverket och vissa andra myndigheter och inrättningar som är centrala för medborgarnas rättsskydd och som är riksomfattande.

Därför föreslås det att Rättstjänstverket tas in som nytt ämbetsverk i 2 § 1 mom. 7 punkten i samiska språklagen.

Bland annat 4 § i samiska språklagen gäller de ämbetsverk som omfattas av lagens tillämpningsområde. Enligt den paragrafen har en same rätt att i egen sak eller i ett ärende där han eller hon hörs använda samiska. En myndighet får inte begränsa eller vägra beakta de språkliga rättigheterna på den grunden att en same även kan något annat språk, såsom finska eller svenska. Som följd av den föreslagna ändringen ska 4 § i lagen gälla samerna så att de har rätt att i egen sak använda samiska till exempel vid Helsingfors rättshjälpsbyrå eller intressebevakningsbyrå.

Kapitel 3 i samiska språklagen innehåller bestämmelser som tillämpas inom samernas hembygdsområde. Med stöd av dem är samernas språkliga rättigheter mer omfattande inom samernas hembygdsområde än utanför. Samerna har rätt att använda samiska i sina kontakter med myndigheter inom samernas hembygdsområde. Dessutom innehåller 3 kap. i samiska språklagen vid sidan om annat bestämmelser om myndigheternas kunskaper i samiska och skyldighet att använda samiska. Sålunda ska Lapplands rättshjälpsbyrå och Lapplands intressebevakningsbyrå, vilka har verksamhetsställen inom samernas hembygdsområde, enligt propositionen fortsättningsvis iakttä de särskilda skyldigheter som anges i 3 kap. i samiska språklagen.

Rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna runtom i landet har redan under de nu gällande bestämmelserna kunnat ha samiskspråkiga klienter, och det har vid behov varit möjligt att anlita en tolk för dem. Enligt en enkät till rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna har samiskspråkiga klienter funnits främst vid Lapplands rättshjälpsbyrå och intressebevakningsbyrå. Antalet samiskspråkiga klienter där har varit litet. Till exempel vid Lapplands intressebevakningsbyrå har antalet varit under 20 personer per år. Enligt enkäten använder också samiskspråkiga klienter i praktiken finska när de utträttar ärenden.

Enligt justitieministeriets uppföljningsinformation känner samiskspråkiga inte nödvändigtvis till att de får utträtta ärenden på samiska hos myndigheterna. Dessutom kan tröskeln för att använda samiska vara hög till exempel på grund av att tolknings- och översättningsprocesserna är osmidiga. För att de samiskspråkigas rättigheter ska fullföljas, behöver man fästa uppmärksamhet vid saken i det ämbetsverk som enligt propositionen ska inrättas, bland annat i samband med utbildning som gäller de språkliga rättigheterna.

Sannolikt är att samiska klienter vid det nya Rättstjänstverket också i fortsättningen främst utträttar sina ärenden vid den rättshjälpsbyrå och den intressebevakningsbyrå som är verksamma i Lappland och på vilka 3 kap. i samiska språklagen redan nu tillämpas.

Även om samernas rättigheter utvidgas med anledning av propositionen, är konsekvenserna för myndigheternas verksamhet emellertid inte av betydande omfattning och ändringen beräknas inte ha några konsekvenser för statsfinanserna.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Enligt 9 § 3 mom. i lagförslaget om Rättstjänstverket utfärdas bestämmelser om behörighetsvillkoren för offentliga rättsbiträden, ekonomi- och skuldrådgivare samt allmänna intressebevakare genom förordning av statsrådet. Enligt de gällande bestämmelserna föreskrivs det i lag om behörighetsvillkoren för de tjänstemän som nämns ovan. Justitiekanslern har i sitt utlåtande (OKV/22/20/2015) ansett att bestämmelser på lagnivå krävs bara för de samhälleligt mest betydelsefulla tjänsterna eller tjänster med uppgifter som innebär synnerligen betydande utövning av offentlig makt. Av denna anledning föreslås det att författningsnivån i stället för lag ska vara förordning av statsrådet.

Dessutom är avsikten att genom förordning av statsrådet föreskriva om särskilda krav på språkkunskaper hos rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas rättsbiträden, allmänna intressebevakare och ekonomi- och skuldrådgivare. Till denna del baserar sig bemyndigandet att utfärda förordning på 6 § 3 mom. i lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003). Samtidigt föreslås det att statsrådets förordning om de språkkunskaper som krävs av vissa offentliga rättsbiträden och allmänna intressebevakare inom statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt (829/2016) ska upphävas.

Enligt 3 § 2 mom. i lagförslaget om Rättstjänstverket ska bestämmelser om antalet rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer och om namnen på och områdena för byråerna utfärdas genom förordning av statsrådet samt bestämmelser om ämbetsverkets verksamhetsställen genom förordning av justitieministeriet. Förordningarna ersätter bestämmelserna om byråerna och deras verksamhetsställen i den förordning av justitieministeriet om rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten, om rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas verksamhetsställen samt om de kommuner för vilkas intressebevakningstjänster rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ansvarar (826/2016) som ska upphävas. Med avvikelse från de gällande bestämmelserna föreslås det att bestämmelser om byråerna och deras områden ska utfärdas genom förordning av statsrådet. I ljuset av 80 och 122 § i grundlagen kan den gällande regleringen inte anses vara tillräcklig för att fastställa hur byråernas språkliga status bestäms. Avsikten är inte att ändra byråernas namn eller verksamhetsställen.

Bestämmelser om byråernas verksamhetsställen ska fortfarande utfärdas genom förordning av justitieministeriet, vilket är i linje med bestämmelsen om behörighet i 5 § i lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner (728/2021). Enligt den bestämmelsen är det det ministerium till vars ansvarsområde myndigheten hör som beslutar om placeringen av statliga enheter och funktioner.

Enligt 22 § 1 mom. i lagförslaget om Rättstjänstverket bestäms intressebevakningsbyrån som tillhandahåller intressebevakningstjänster för huvudmannen enligt det område där huvudmannen har sin hemkommun. Om huvudmannen inte har hemkommun i Finland, ska intressebevakningstjänsterna enligt förslaget ordnas vid den byrå som anges genom förordning av statsrådet. Enligt 2 mom. i den föreslagna paragrafen ska dessutom genom förordning av statsrådet anges vilken byrå som ska tillhandahålla tjänsterna om alla allmänna intressebevakare vid den byrå som nämns i 1 mom. är jäviga att ta emot intressebevakningsuppdraget.

Enligt vedertagen tolkning upphävs tillsammans med lagar som upphävs också de förordningar som har utfärdats med stöd av bemyndiganden i lagarna. Sådana förordningar är när det gäller denna proposition justitieministeriets förordning om rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten (826/2016) och justitieministeriets förordning om rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten, om rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas verksamhetsställen samt om de kommuner för vilkas intressebevakningstjänster rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ansvarar (608/2016).

9 Ikraftträdande

Det föreslås att lagarna träder i kraft den 1 januari 2025.

10 Verkställighet och uppföljning

Justitieministeriet har tillsatt ett projekt för inrättandet av Rättstjänstverket. Syftet med projektet är att sköta beredningsåtgärderna i anslutning till inrättandet av ämbetsverket. Enligt proposit-

ionens övergångsbestämmelser kan justitieministeriet i god tid före den tidpunkt då ämbetsverkets verksamhet inleds utnämna generaldirektören och de övriga tjänstemän som är centrala med tanke på verkets verksamhet.

Konsekvenserna av inrättandet av ämbetsverket kan följas upp i samband med finansministeriets ämbetsverksutvärderingar. Finansministeriet utför ämbetsverksutvärderingar som en del av utvecklandet av statsförvaltningens strukturer, styrningssystem och verksamhet. Utvärderingarna gäller i första hand ämbetsverk som nyligen genomgått en ändringsprocess.

11 Förhållande till andra propositioner

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2024 och avses bli behandlad i samband med den. I budgetpropositionen för 2024 föreslås att det till beslutsdelen under moment 25.15.01 fogas ett tillägg om att anslaget under momentet också får användas till utgifter för beredningen av inrättandet av Rättstjänstverket.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Allmänna grunder för statsförvaltningens organ

Enligt 119 § 2 mom. i grundlagen ska de allmänna grunderna för statsförvaltningens organ regleras genom lag, om deras uppgifter omfattar utövning av offentlig makt. Med allmänna grunder för statsförvaltningens organ har avsetts enhetens namn, ansvarsområde och huvudsakliga uppgifter samt behörighet (RP 1/1998 rd). På det sätt som förutsatts i grundlagen föreslås i propositionen bestämmelser om grunderna för Rättstjänstverket. Enligt förslaget är Rättstjänstverket en riksomfattande myndighet. Vid Rättstjänstverket finns en centralförvaltning och rätts-hjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer som det föreskrivs om i lag samt Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå.

Centralförvaltningen är en riksomfattande enhet som har till uppgift att sköta utvecklingen och förvaltningen av och stödtjänsterna vid Rättstjänstverket. Rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna producerar sådana rättshjälpstjänster och tjänster inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning samt allmänna intressebevakningstjänster som det föreskrivs att Rättstjänstverket ska sköta. Bestämmelser om byråernas områden utfärdas genom förordning av statsrådet och bestämmelser om byråernas verksamhetsställen genom förordning av justitieministeriet.

Ålands ställning

Enligt grundlagens 120 § har landskapet Åland självstyrelse enligt vad som särskilt bestäms i självstyrelselagen för Åland. Med stöd av 27 § 1 mom. 3 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om statsmyndigheternas organisation. I propositionen föreslås det att tjänsterna inom landskapet Åland fortfarande ska produceras vid Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå.

Tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna

Enligt 122 § i grundlagen ska man när förvaltningen organiseras eftersträva en indelning i sinsemellan förenliga områden så att den finsk- och svenskspråkiga befolkningens möjligheter att erhålla tjänster på det egna språket tillgodoses enligt lika grunder. Bestämmelsen i 17 § i grundlagen förutsätter vid sidan av den formellt jämställda behandlingen av språken också att den

faktiska jämlikheten mellan finskspråkiga och svenskspråkiga garanteras bland annat när samhällelig service organiseras (GrUU 21/2009 rd). Grundlagsutskottet har i sin praxis understrukt att myndigheternas verksamhetsområden och verksamhetsställen bör organiseras på ett sådant sätt att tillgången till den berörda myndighetens tjänster tryggas och de språkliga rättigheterna enligt grundlagens 17 § tillgodoses (GrUU 29/2006 rd, GrUU 42/2006 rd).

För att tillgodose de språkliga rättigheterna föreslås det i propositionen att lagförslag 1 ska innehålla bestämmelser om att områdena för rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna utfärdas genom förordning av statsrådet. Därigenom blir byråernas språkliga status tydligare än för närvarande. Byråerna är sådana i 6 § 3 mom. i språklagen avsedda regionala enheter vars språkliga status bestäms enligt de kommuner som finns inom deras ämbetsdistrikt. I de gällande bestämmelserna föreskrivs inte att rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas områden ska fastställas genom lag eller förordning, och den nuvarande regleringen kan inte till dessa delar anses vara tillräcklig i ljuset av 80 och 122 § i grundlagen.

Enligt propositionen kan rättshjälpsbyråernas klienter fortfarande välja vilken rättshjälpsbyrå de vill anlita, oberoende av sin hemkommun. Klienterna inom den allmänna intressebevakningen bestäms enligt inom vilken intressebevakningsbyrås område deras hemort ligger. Om det för att tillgodose huvudmannens språkliga rättigheter eller med avseende på något annat viktigt intresse är nödvändigt, kan intressebevakningstjänsterna också tillhandahållas vid en annan byrå.

Sålunda kan de som bor inom enspråkiga byråers områden vid behov få tjänster också vid tvåspråkiga byråer. Tjänster tillhandahålls vid behov också som telefon- och distansservice så att man inte nödvändigtvis behöver resa för att uträtta ärenden vid en annan byrå. Vid behov kan även en tolk anlitas. Rättstjänstverkets centralförvaltning är riksomfattande och därmed tvåspråkig. Klienternas möjlighet att uträtta ärenden som gäller stöd- och förvaltningstjänster på svenska utvidgas något genom förslaget.

Enligt propositionens lagförslag 4 ska Rättstjänstverket fogas till 2 § 1 mom. 7 punkten i samiska språklagen, varvid ämbetsverket omfattas av lagens tillämpningsområde, på samma sätt som det har gjorts i fråga om vissa myndigheter och inrättningar som är centrala för medborgarnas rättsskydd och som är riksomfattande. På det sättet tryggas samernas rätt att använda sitt eget språk i enlighet med 17 § 3 mom. i grundlagen trots att ämbetsverksstrukturen förändras.

Överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter

I 124 § i grundlagen föreskrivs det om att anförtro offentliga förvaltningsuppgifter till andra än myndigheter. I propositionen föreslås det att rättshjälptjänster och intressebevakningstjänster samt tjänster inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning fortfarande ska kunna anskaffas som köpta tjänster på samma villkor som enligt den nu gällande lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt och lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. Riksdagens grundlagsutskott har tagit ställning till bestämmelserna om köpta tjänster under riksdagsbehandlingen av lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt (GrUU 16/2016 rd). De föreslagna bestämmelserna motsvarar grundlagsutskottets praxis, varför propositionen till dessa delar bedöms uppfylla kraven i grundlagen.

Skydd av personuppgifter

Propositionens lagförslag 1 och 3 innehåller lagändringar som är av betydelse med tanke på det skydd för privatlivet och personuppgifter som tryggas i 10 § i grundlagen. Enligt 1 mom. i den

paragrafen utfärdas närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter genom lag. Skyddet enligt 10 § i grundlagen kompletteras av skyddet för privatlivet enligt artikel 8 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) samt av respekten för privatlivet enligt artikel 7 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och av skyddet av personuppgifter enligt artikel 8 i samma stadga.

Med anledning av att dataskyddsförordningen har börjat tillämpas har grundlagsutskottet sett det som motiverat att justera sin tidigare ståndpunkt till lagstiftningen om skyddet för personuppgifter på vissa punkter (GrUU 14/2018 rd, s. 4). Utskottet anser att det med tanke på 10 § 1 mom. i grundlagen i princip är tillräckligt att bestämmelserna uppfyller kraven enligt EU:s allmänna dataskyddsförordning. Enligt utskottet bör skyddet för personuppgifter i första hand tryggas med stöd av EU:s allmänna dataskyddsförordning och den nationella allmänna lagstiftningen. Man bör förhålla sig restriktivt när det gäller att införa nationell speciallagstiftning, och sådan lagstiftning bör vara avgränsad till nödvändiga bestämmelser inom ramen för det nationella handlingsutrymme som dataskyddsförordningen medger (se GrUU 14/2018 rd, s. 4–5). Grundlagsutskottet anser det dock vara klart att behovet av speciallagstiftning, i enlighet med det riskbaserade synsätt som också krävs i dataskyddsförordningen, måste bedömas utifrån de hot och risker som behandlingen av personuppgifter medför. Ju större risk fysiska personers rättigheter och friheter utsätts för på grund av behandlingen, desto mer motiverat är det med mer detaljerade bestämmelser. Denna omständighet är av särskild betydelse när det gäller behandling av känsliga uppgifter (GrUU 14/2018 rd, s. 5).

Även om begreppet *känsliga uppgifter* för tydlighetens skull ska undvikas i den nationella lagstiftningen till följd av att dataskyddsförordningen har börjat tillämpas och begreppet *särskilda kategorier av personuppgifter* används i artikel 9 i förordningen (se även GrUU 14/2018 rd), menar grundlagsutskottet att det fortfarande är motiverat att i konstitutionellt hänseende beskriva vissa grupper av personuppgifter uttryckligen som känsliga (GrUU 15/2018 rd). Med sådana grupper avses uppsättningar av uppgifter som omfattar mer än enbart de särskilda kategorier av personuppgifter som avses i dataskyddsförordningen (se till denna del också t.ex. GrUU 17/2018 rd). Grundlagsutskottet har därför särskilt påpekat att det bör finnas exakta och noga avgränsade bestämmelser om att det är tillåtet att behandla känsliga uppgifter bara om det är absolut nödvändigt (GrUU 15/2018 rd). I sina analyser av exakthet och innehåll har utskottet också lagt särskild vikt vid huruvida de uppgifter som lämnas ut är av känslig art. Om de föreslagna bestämmelserna om överlåtelse av uppgifter har gällt också känsliga uppgifter, har det för vanlig lagstiftningsordning krävts att bestämmelserna preciseras så att de följer grundlagsutskottets ovan återgivna praxis för bestämmelser som rör rätten att trots sekretess få och lämna ut myndighetsuppgifter (se t.ex. GrUU 15/2018 rd och GrUU 38/2016 rd).

I 18 § i propositionens lagförslag 1 och i 10 § 3 mom. i lagförslag 3 utnyttjas det handlingsutrymme i fråga om att specificera bestämmelser som den allmänna dataskyddsförordningen medger. De föreslagna bestämmelserna om tillgång till information motsvarar i huvudsak nuläget. Behandlingen av personuppgifter i anslutning till ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning i enlighet med propositionens lagförslag 1 bedöms inte vara förenad med så stora särskilda risker för fysiska personers rättigheter och friheter att det är motiverat med mera detaljerad speciallagstiftning för komplettering av dataskyddsförordningen och dataskyddslagen (1050/2018) än vad som föreslås i propositionen. Den rätt att få information som avses i 18 § i lagförslaget kan dock i vissa fall omfatta sekretessbelagda uppgifter till exempel om en persons verksamhet i privatlivet och personens ekonomiska ställning som kan jämföras med känsliga uppgifter (jfr t.ex. GrUU 8/2022 rd, s. 3, och GrUU 48/2018 rd, s. 4). En förutsättning för att ekonomi- och skuldrådgivare samt personer som biträder dem ska få information ska enligt förslaget, på motsvarande sätt som enligt gällande lag, vara att uppgifterna är nödvändiga. Uppgifterna ska inte

kunna inhämtas från andra myndigheter än Folkpensionsanstalten och Skatteförvaltningen, på det sätt som föreskrivs i gällande lag, och från Utsökningsverket, från vilket uppgifter ska få inhämtas i enlighet med denna proposition. Det ska fortsättningsvis inte vara möjligt att inhämta information från företag eller sammanslutningar utan klientens samtycke, vilket också motsvarar nuläget. Kravet på samtycke behöver fortfarande bevaras för att kunna beakta uppgifternas känsliga natur och för att det inte på lagnivå är möjligt att på ett uttömmande sätt specificera de uppgifter som är nödvändiga. De uppgifter som samlas in är olika slags uppgifter om familjeförhållanden, boendeförhållanden, inkomster, utgifter, förmögenhet och skulder.

Grundlagsutskottet har ansett att en sådan persons samtycke vars grundläggande fri- och rättigheter begränsas i sig kan spela en roll i en konstitutionell bedömning. Utskottet har dock i sin praxis sett vissa problem med en sådan lagstiftningsmetod och poängterat hur viktigt det är att vara mycket återhållsam med att godkänna samtycke som rättslig grund för ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna. Utskottet anser att förfarandet inte är förenligt med det krav på att all utövning av offentlig makt ska bygga på lag som är en del av rättsstatsprincipen enligt 2 § 3 mom. i grundlagen. Dessutom ska befogenheten att ingripa i den enskildes grundläggande fri- och rättigheter alltid läggas fast i en tillräckligt noggrant avgränsad lag med ett exakt tillämpningsområde (GrUU 30/2010 rd, s.6/II). Enligt grundlagsutskottet kan behandlingen av känsliga uppgifter under vissa förutsättningar även i myndigheternas verksamhet och trots bestämmelserna i grundlagen grunda sig på samtycke. Utskottet har dock krävt att en lag som utifrån samtycke ingriper i skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna bland annat ska vara exakt och noga avgränsad, att den föreskriver hur samtycket ges och återtas, att det säkerställs att samtycket är äkta och ges av fri vilja och att lagstiftningen är nödvändig (GrUU 20/2020 rd, s. 7–8, se även GrUU 4/2021 rd). I 18 § 3 mom. i lagförslaget ingår ett villkor som gäller samtycke, men till momentet fogas, med avvikelse från den gällande lagen, en hänvisning till artikel 7 i den allmänna dataskyddsförordningen, som innehåller detaljerade bestämmelser om givande och återkallande av samtycke samt om andra villkor som gäller samtycke. De föreslagna bestämmelserna och villkoren för samtycke enligt artikel 7 bedöms tillsammans uppfylla de krav på exakthet och noggrann avgränsning som ställs på lagstiftning som begränsar en klients grundläggande fri- och rättigheter.

Den rätt hos rättshjälpsbyråerna att få uppgifter som avses i 10 § 3 mom. i lagförslag 3 bedöms inte heller vara förenad med så stora risker för en persons rättigheter och friheter att det är motiverat med en detaljerad speciallagstiftning som kompletterar dataskyddsförordningen och dataskyddslagen. Rätten att få information omfattar dock uppgifter som kan betraktas som känsliga, bland annat om giltighetstiden för en asylansökan. En förutsättning för att en byrå ska få information ska enligt förslaget vara att informationen är nödvändig. Informationen ska inte kunna fås av någon annan myndighet än Migrationsverket. Vidare ska användningsändamålet begränsas till behandling av ansökningar om rättshjälp för personer som söker internationellt skydd.

Bestämmelser om myndigheternas rätt att trots sekretessbestämmelserna få information och lämna ut information har av grundlagsutskottet bedömts med avseende på skyddet för privatliv och personuppgifter i 10 § 1 mom. i grundlagen, och utskottet har då noterat bland annat vad och vems uppgifter rätten att få information omfattar och hur rätten är kopplad till nödvändighetskriteriet. Myndigheternas rätt att få och att lämna ut information kan gälla ”behövliga uppgifter” för ett visst syfte, om lagen ger en uttömmande förteckning över vad uppgifterna ska innehålla. Om innehållet däremot inte anges i form av en förteckning, ska det i bestämmelserna ingå ett krav på att ”uppgifterna är nödvändiga” för ett visst syfte (se t.ex. GrUU 17/2016 rd, s. 2–3, och de utlåtanden som nämns där).

Bestämmelserna om rätten att få information som finns i 18 § i propositionens lagförslag 1 och i 10 § 3 mom. i lagförslag 3 ska enligt propositionen vara knutna till nödvändighetskriteriet för det ändamål som anges i bestämmelsen i fråga och på det sätt som krävs enligt grundlagsutskottets etablerade utlåtan depraxis.

På de grunder som anges ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag
om Rättstjänstverket

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Rättstjänstverkets uppgifter och organisation

1 §

Rättstjänstverket

Rättstjänstverket ordnar tjänster inom offentlig rättshjälp, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning samt allmän intressebevakning. Verket finns inom justitieministeriets förvaltningsområde och dess verksamhetsområde omfattar hela landet.

Vid Rättstjänstverket finns en centralförvaltning samt rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer.

2 §

Rättstjänstverkets uppgifter

Rättstjänstverket ska se till att

1) de tjänster som rättshjälpsbyråerna ska tillhandahålla enligt rättshjälpslagen (257/2002) och annan lag tillhandahålls jämlikt i hela landet,

2) det tillhandahålls tillräckligt med intressebevakningstjänster för intressebevakaruppdrag enligt lagen om förmyndarverksamhet (442/1999),

3) de tjänster som avses i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning (813/2017) tillhandahålls jämlikt i hela landet.

Verket ska dessutom sörja för att det ekonomiska kunnandet utvecklas och sköta andra uppgifter som avtalas med justitieministeriet.

3 §

Produktion av tjänster

Vid Rättstjänstverket produceras rättshjälpstjänster och tjänster inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning av rättshjälpsbyråerna och allmänna intressebevakningstjänster av intressebevakningsbyråerna. I landskapet Åland produceras tjänsterna av Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå. Rättstjänstverket kan också ordna tjänster genom att skaffa dem av andra tjänsteproducenter i enlighet med 5 kap.

Bestämmelser om antalet rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer samt om namnen på och områdena för byråerna utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelser om verkets verksamhetsställen utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

4 §

Ledning

Chef för Rättstjänstverket är generaldirektören, som utnämns av statsrådet. Generaldirektören svarar för utvecklingen av myndighetens verksamhet och för verksamhetens resultat.

En rättshjälpsbyrå leds av ett ledande offentligt rättsbiträde och en intressebevakningsbyrå av en ledande allmän intressebevakare. Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå leds av ett ledande offentligt rättsbiträde.

5 §

Beslutanderätt

Generaldirektören utnämner Rättstjänstverkets personal och avgör de ärenden som hör till myndigheten, om inte något annat föreskrivs. I verkets arbetsordning kan det bestämmas att ärenden som hör till generaldirektörens beslutanderätt ska avgöras av någon annan tjänsteman.

6 §

Arbetsordning

Generaldirektören utfärdar Rättstjänstverkets arbetsordning. Arbetsordningen ska innehålla närmare bestämmelser om åtminstone verkets organisation, beredningen och avgörandet av ärenden samt ordnandet av förvaltningen, verksamheten och arbetet vid verket.

7 §

Styrning av Rättstjänstverket

Den allmänna styrningen av och tillsynen över Rättstjänstverkets verksamhet ankommer på justitieministeriet.

8 §

Centralförvaltningens uppgifter

Rättstjänstverkets centralförvaltning har till uppgift att sköta utvecklingen av Rättstjänstverket samt verkets förvaltning och stödtjänster.

9 §

Tjänster vid Rättstjänstverket

Rättstjänstverkets centralförvaltning har en generaldirektör och ett behövligt antal andra anställda.

Vid rättshjälpsbyråerna ska det finnas ett ledande offentligt rättsbiträde samt ett behövligt antal andra offentliga rättsbiträden, ekonomi- och skuldrådgivare och övrig personal. Vid intressebevakningsbyråerna ska det finnas en ledande allmän intressebevakare samt ett behövligt

antal andra allmänna intressebevakare och övrig personal. Vid Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå ska det finnas ett ledande offentligt rättsbiträde och ett behövligt antal andra anställda.

Bestämmelser om behörighetsvillkoren för offentliga rättsbiträden, ekonomi- och skuldrådgivare samt allmänna intressebevakare utfärdas genom förordning av statsrådet.

2 kap.

Offentlig rättshjälp

10 §

Tillsyn över offentliga rättsbiträden

De offentliga rättsbiträdena ska hederligt och samvetsgrant utföra de uppgifter som anförtrots dem samt iaktta god advokatsed i alla sina uppdrag.

Vad som i 6, 6 a, 7, 7 a–7 d och 7 g–7 k § i lagen om advokater (496/1958) föreskrivs om tillsyn över advokater och i 10 § i den lagen om advokatens rätt att söka ändring i ett beslut i ett tillsynsärende och om behandlingen vid sådant ändringssökande tillämpas också på offentliga rättsbiträden.

11 §

Annan verksamhet som bedrivs av offentliga rättsbiträden

Ett offentligt rättsbiträde får inte vara delägare, bolagsman eller medlem i ett bolag eller någon annan sammanslutning som bedriver advokatverksamhet. Rättsbiträdet får inte heller ha någon annan sådan avlönad befattning som inverkar menligt på uppgiften som rättsbiträde och som biträdet har rätt att avsäga sig.

12 §

Andra än i rättshjälpslagen avsedda klienter

Rättshjälpsbyrån får ge juridisk hjälp även till andra än de som är berättigade till rättshjälp enligt rättshjälpslagen, om det finns grundad anledning till detta med tanke på den som ansöker om tjänster eller för att rättshjälpsverksamheten ska kunna ordnas på behörigt sätt. Då tas det för tjänsterna ut en ersättning som motsvarar ett genomsnittligt advokatarvode på orten. Biträdandet av i denna paragraf avsedda klienter får inte försvåra tillhandahållandet av tjänster enligt rättshjälpslagen.

13 §

Jäv för offentliga rättsbiträden

I fråga om jäv för offentliga rättsbiträden gäller vad som föreskrivs om jäv för advokater.

Offentliga rättsbiträden som arbetar vid verkets olika rättshjälpsbyråer får biträda motparter, om de inte är jäviga i det enskilda fallet.

14 §

Hänvisande av rättshjälpsökanden i specialfall

En rättshjälpsökande ska hänvisas till en annan rättshjälpsbyrå eller till ett privat biträde, om

- 1) det offentliga rättsbiträdet är jävigt i ärendet,
- 2) de offentliga rättsbiträdena vid den rättshjälpsbyrå till vilken sökanden har vänt sig inte på grund av sin arbetssituation kan sköta ett brådsäkande ärende,
- 3) det inte råder ömsesidigt förtroende mellan det offentliga rättsbiträdet och den som begär rättshjälp,
- 4) den rättshjälpsbyrå till vilken sökanden har vänt sig inte kan tillhandahålla tjänster på sökandens eget språk, finska eller svenska,
- 5) det finns någon annan än i 1–4 punkten avsedd grundad anledning till detta.

I andra ärenden än sådana som behandlas i domstol ska sökanden i de situationer som avses i 1 mom. hänvisas till en annan rättshjälpsbyrå, om den närmaste rättshjälpsbyrån finns inom ett avstånd som kan anses vara rimligt för utträttande av ärenden. I annat fall hänvisas sökanden till ett privat biträde.

15 §

Rättsbiträdenas beslutanderätt

Ledande offentliga rättsbiträdet eller ett offentligt rättsbiträde avgör de ärenden som med stöd av rättshjälpslagen ska avgöras vid rättshjälpsbyrån. Ledande offentliga rättsbiträdet kan skriftligen förordna en annan tjänsteman att avgöra rättshjälpsansökningar i klara fall. Om avgörandet av ansökan lämnar rum för tolkning, ska ansökan lämnas över till ett offentligt rättsbiträde för avgörande.

Ledande offentliga rättsbiträdet fattar beslut om framställande av en i 10 § 2 mom. i rättshjälpslagen avsedd begäran hos ett penninginstitut. Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

16 §

Handräckning till utländska myndigheter

Rättshjälpsbyrån bestyrker i fråga om i Finland bosatta personer de uppgifter om inkomst och förmögenhet som behövs för rättshjälpsansökningar till Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och till Europeiska unionens domstol. De offentliga rättsbiträdena kan ge utländska rättshjälpsmyndigheter handräckning avgiftsfritt.

3 kap.

Ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning

17 §

Rätt att vara rättegångsombud

En ekonomi- och skuldrådgivare som uppfyller behörighetsvillkoren i den i 9 § 3 mom. avsedda förordningen av statsrådet och i 15 kap. 2 § 4 mom. i rättegångsbalken får vara verksam som rättegångsombud eller rättegångsbiträde i ärenden som har anknytning till skuldsanering.

Vad som i 10 § 2 mom. föreskrivs om advokatföreningens tillsyn ska inte tillämpas på ekonomi- och skuldrådgivningsuppgifter som sköts vid rättshjälpsbyråerna, om den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen ges av någon annan än ett offentligt rättsbiträde.

18 §

Rätt till information

Ekonomi- och skuldrådgivare och personer som biträder dem har, trots sekretessbestämmelserna, rätt att avgiftsfritt av Folkpensionsanstalten, Utsökningsverket och Skatteförvaltningen få information som är nödvändig för skötseln av de uppgifter som anges i 1 § 1 mom. 2–4 punkten i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.

Ekonomi- och skuldrådgivare samt personer som biträder dem har, trots sekretessbestämmelserna, dessutom rätt att avgiftsfritt av andra myndigheter, företag och sammanslutningar få information som är nödvändig för skötseln av de uppgifter som anges i 1 § 1 mom. 2–4 punkten i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.

Ekonomi- och skuldrådgivare samt personer som biträder dem har rätt att inhämta de uppgifter som avses i 2 mom. endast om klienten har gett sitt samtycke till detta. Bestämmelser om villkoren för samtycke finns i artikel 7 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

19 §

Jäv

En ekonomi- och skuldrådgivare vid en rättshjälpsbyrå är jävig att råda och representera sin klient, om klientens borgenär eller någon som annars kan betraktas som klientens motpart är huvudman för ett offentligt rättsbiträde vid samma byrå.

20 §

Rättsbiträdens rätt att sköta ekonomi- och skuldrådgivares uppgifter

Ekonomi- och skuldrådgivarens uppgifter kan även skötas av ett offentligt rättsbiträde vid en rättshjälpsbyrå, trots vad som i rättshjälpslagen föreskrivs om förutsättningarna för rättshjälp.

4 kap.

Allmän intressebevakning

21 §

Allmänna intressebevakare

På allmänna intressebevakare tillämpas bestämmelserna om intressebevakare i lagen om förmyndarverksamhet, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

22 §

Förordnande av en allmän intressebevakare till ett uppdrag

Förordnande till ett intressebevakningsuppdrag ges en allmän intressebevakare vid Rättstjänstverket. Förordnandet sänds till intressebevakningsbyrån i det område där huvudmannen har sin hemkommun eller till den tjänsteproducent enligt 5 kap. som Rättstjänstverket uppger. Om huvudmannen inte har hemkommun i Finland, sänds förordnandet till den intressebevakningsbyrå som anges genom förordning av statsrådet.

Om alla allmänna intressebevakare vid intressebevakningsbyrån är jäviga att ta emot intressebevakningsuppdraget, ska intressebevakningsbyrån överföra uppdraget till den intressebevakningsbyrå som anges genom förordning av statsrådet. Om alla intressebevakare hos en tjänsteproducent som avses i 5 kap. är jäviga eller om det uppenbart strider mot avtalet att ta emot intressebevakningsuppdraget, ska tjänsteproducenten överföra uppdraget till intressebevakningsbyrån i det område där huvudmannen har sin hemkommun.

Om det behövs med tanke på huvudmannens bostadsort, tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna eller något annat viktigt intresse, kan intressebevakningsbyrån också begära att en annan än en i 1 eller 2 mom. avsedd intressebevakningsbyrå tar emot uppdraget som intressebevakare.

Tjänsteproducenten beslutar vilken tjänst eller vilket uppdrag som allmän intressebevakare som förordnandet ska gälla. Tjänsteproducenten ska utan dröjsmål meddela förmyndarmyndigheten och huvudmannen om att förordnandet tagits emot och om ändringar i tjänsteproducentens beslut. Dessutom ska intressebevakarens titel och ordningsnummer meddelas.

Vad som i 5 § i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om givande av samtycke tillämpas inte på förordnande av allmänna intressebevakare.

Om ett intressebevakningsuppdrag överförs från en allmän intressebevakare till en annan allmän intressebevakare hos en i 5 kap. avsedd tjänsteproducent eller från en allmän intressebevakare vid en intressebevakningsbyrå till en allmän intressebevakare vid en annan intressebevakningsbyrå, ska bestämmelserna om lämnande av egendomsförteckning i 48 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet och om slutredovisning i 52 § i den lagen inte tillämpas.

23 §

Jäv för allmänna intressebevakare

En allmän intressebevakare är jävig att företräda huvudmannen, om intressebevakaren själv har företrätt motparten i samma ärende eller i ett annat ärende där de omständigheter som kommit fram kan ha betydelse i ärendet. En allmän intressebevakare kan företräda sin huvudman, även om motparten företräds av en annan allmän intressebevakare som är anställd hos samma tjänsteproducent.

I fråga om jäv för allmänna intressebevakare tillämpas dessutom vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om jäv för intressebevakare.

24 §

Rätt till arvode

När intressebevakaren är en allmän intressebevakare är det den i vars tjänst intressebevakaren är som har rätt till arvode och ersättning av huvudmannens medel enligt 44 § i lagen om förmyndarverksamhet.

25 §

Rätt till information

I fråga om allmänna intressebevakares och biträdande personals rätt att få information om huvudmannen tillämpas vad som i 89 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om intressebevakare.

5 kap.

Anskaffning av tjänster av andra tjänsteproducenter

26 §

Avtal om produktion av tjänster

Rättstjänstverket kan köpa rättshjälpstjänster, tjänster inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning samt intressebevakningstjänster, om detta behövs med hänsyn till den regionala tillgången på sådana tjänster eller av någon annan anledning. Tjänster får köpas endast hos sådana producenter som har tillräckligt kunnande och tillräckliga resurser för uppdraget och vars övriga uppgifter eller vars verksamhet med avseende på dess art eller syfte inte äventyrar opartiskheten och en korrekt skötsel av tjänsten.

Verket ska med en tjänsteproducent som avses i 1 mom. ingå avtal om produktionen av tjänsterna. Avtalet får ingås på viss tid eller tills vidare.

Avtalstvister ska behandlas som förvaltningsvistemål i förvaltningsdomstolen. Bestämmelser om förfarandet i förvaltningsvistemål finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

27 §

Tjänsteproducentens ansvar

Bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar tillämpas på dem som är anställda hos tjänsteproducenten när de sköter i denna lag avsedda uppdrag som gäller rättshjälp, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning eller allmän intressebevakning. Bestämmelser om skadeståndsskyldighet finns i skadeståndslagen (412/1974).

En i detta kapitel avsedd tjänsteproducent får avböja ett intressebevakningsuppdrag, om det är uppenbart att det skulle strida mot tjänsteproducentens avtal om produktion av tjänster att ta emot uppdraget.

Rättstjänstverket ska på anfordran gottgöra en i 26 § 1 mom. avsedd producents huvudman det mervärdesskattebelopp som eventuellt ingår i ett arvode.

28 §

Lämnande av uppgifter och tystnadsplikt

En i 26 § 1 mom. avsedd tjänsteproducent är skyldig att lämna Rättstjänstverket de uppgifter om verksamheten som behövs för övervakningen av att avtalet följs.

På tystnadsplikten för producenter av intressebevakningstjänster tillämpas vad som i 92 § i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om intressebevakarens tystnadsplikt.

6 kap.

Särskilda bestämmelser

29 §

Lämnande av handräckning

Offentliga rättsbiträden, allmänna intressebevakare och ekonomi- och skuldrådgivare ska på begäran lämna varandra handräckning.

30 §

Handläggning av skadeståndsärenden

Bestämmelser om handläggning av skadeståndsärenden som gäller Rättstjänstverket finns i lagen om statens skadeståndsverksamhet (978/2014).

7 kap.

Ikraftträdande

31 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt (477/2016).

En hänvisning i någon annan lag eller förordning till statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt avser efter ikraftträdandet av denna lag Rättstjänstverket.

32 §

Övergångsbestämmelser som gäller avtal, förbindelser och anhängiga ärenden

De ärenden inom de ansvarsområden som överförs till Rättstjänstverket som är anhängiga i statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt och vid justitieministeriet, ingångna avtal och förbindelser inom dessa ansvarsområden samt de rättigheter och skyldigheter som följer av dem övergår vid ikraftträdandet av denna lag på Rättstjänstverket, om inte annat följer av innehållet i avtalen eller förbindelserna.

33 §

Övergångsbestämmelser som gäller personalens ställning

Bestämmelser om personalens ställning finns i 5 a–5 c § i statstjänstemannalagen (750/1994).

Före ikraftträdandet av denna lag kan justitieministeriet vid ministeriet inrätta tjänsten som generaldirektör för Rättstjänstverket. Denna tjänst övergår till Rättstjänstverket vid ikraftträdandet av denna lag. Före ikraftträdandet av denna lag kan justitieministeriet dessutom inrätta de tjänster som är nödvändiga för att verket ska kunna inleda sin verksamhet och utnämna tjänstemännen när tjänsterna första gången tillsätts.

34 §

Övergångsbestämmelser som gäller behörighetsvillkoren

Den som vid ikraftträdandet av denna lag är utnämnd till en tjänst som överförs från statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt och justitieministeriet till Rättstjänstverket är fortfarande behörig för den tjänsten.

35 §

Övergångsbestämmelser som gäller ändringssökande

Ändring i ett beslut som har fattats före ikraftträdandet av denna lag söks enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

På behandlingen vid ändringssökande av ärenden som är anhängiga vid en domstol vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Om en domstol upphäver ett beslut som har fattats före ikraftträdandet av denna lag och återförvisar ärendet att i sin helhet behandlas på nytt, ska ärendet behandlas och avgöras i enlighet med denna lag.

2.

Lag

om ändring av lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning (813/2017) 2 och 4–10 §, av
dem 5 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 876/2020, samt
fogas till lagen en ny 1 a § som följer:

1 a §

Ordnande av ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning

Bestämmelser om ordnande av ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning finns i lagen om
Rättstjänstverket (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 8 och 10 § i rättshjälpslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättshjälpslagen (257/2002) 8 § 1 mom. och 10 § 3 mom. som följer:

8 §

Biträde

Rättshjälpen lämnas av ett offentligt rättsbiträde. I domstolsärenden kan till biträde dock också förordnas ett privat biträde som har gett sitt samtycke till uppdraget. Ett privat biträde kan dessutom förordnas i de situationer som avses i 14 § i lagen om Rättstjänstverket (/).

10 §

Ansökan om rättshjälp

Rättshjälpsbyrån har dessutom trots sekretessbestämmelserna rätt att avgiftsfritt av Migrationsverket få de uppgifter som är nödvändiga för behandlingen av ansökningar om rättshjälp som gäller internationellt skydd enligt utlänningslagen (301/2004).

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 2 § i samiska språklagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i samiska språklagen (1086/2003) 2 § 1 mom. 7 punkten, sådan den lyder i lag
647/2021, som följer:

2 §

Lagens tillämpningsområde

De myndigheter som denna lag tillämpas på är

7) Rättstjänstverket, Utsökningsverket, Skatteförvaltningen, Folkpensionsanstalten, Lantmä-
teriverket, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Lantbruksföretagarnas pens-
ionsanstalt,

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 9 oktober 2023

Statsminister

Petteri Orpo

Justitieminister Leena Meri

2.

Lag

om ändring av lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning (813/2017) 2 och 4–10 §, av
dem 5 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 876/2020, samt
fogas till lagen en ny 1 a § som följer:

Gällande lydelse

Förslagen lydelse

1 a §

*Ordnande av ekonomisk rådgivning och
skuldrådgivning*

*Bestämmelser om ordnande av ekonomisk
rådgivning och skuldrådgivning finns i lagen
om Rättstjänstverket (/).*

2 §

(upphävs)

*Ordnande och produktion av ekonomisk råd-
givning och skuldrådgivning*

*Den allmänna styrningen av och tillsynen
över den ekonomiska rådgivningen och skuld-
rådgivningen utövas av justitieministeriet.*

*De statliga rättshjälps- och intressebevak-
ningsdistrikt som avses i lagen om statens
rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt
(477/2016) ordnar ekonomisk rådgivning och
skuldrådgivning. Med ordnande av ekonomisk
rådgivning och skuldrådgivning avses sörjan-
det för att de ekonomiska rådgivningstjänster
och skuldrådgivningstjänster som avses i
denna lag tillhandahålls jämlikt inom rätts-
hjälps- och intressebevakningsdistriktet.*

*Ekonomiska rådgivningstjänster och skuld-
rådgivningstjänster produceras i rättshjälps-*

Gällande lydelse

Förslagen lydelse

*och intressebevakningsdistrikten av rätts-
hjälpbyråerna och på Åland av en rätts-
hjälp- och intressebevakningsbyrå, om inte
rättshjälp- och intressebevakningsdistrikten
med stöd av 5 § köper tjänsterna i fråga.*

*För produktionen av tjänsterna finns vid
rättshjälp- och intressebevakningsdistriktens
rättshjälpbyråer ekonomi- och skuldrådgiv-
vare och andra anställda inom den ekono-
miska rådgivningen och skuldrådgivningen. I
fråga om personalen inom den ekonomiska
rådgivningen och skuldrådgivningen och ord-
nandet av verksamheten vid rättshjälpbyrå-
erna tillämpas lagen om statens rättshjälp-
och intressebevakningsdistrikt, om inte något
annat föreskrivs i denna lag*

4 §

(upphävs)

*Behörighetsvillkor för ekonomi- och skuld-
rådgivare*

*En ekonomi- och skuldrådgivare ska ha av-
lagt för verksamheten lämplig högskoleexa-
men samt äga sådan skicklighet och erfaren-
het som en behörig skötsel av uppdraget för-
utsätter.*

*Även ett offentligt rättsbiträde vid rätts-
hjälpbyrån kan sköta ekonomi- och skuldråd-
givarens uppgifter trots vad som i rätts-
hjälp lagen (257/2002) föreskrivs om förut-
sättningarna för rättshjälp.*

5 §

(upphävs)

*Avtal om produktion av ekonomiska rådgiv-
ningstjänster och skuldrådgivningstjänster*

*Ett rättshjälp- och intressebevakningsdi-
strikt kan efter samråd med justitieministeriet
köpa ekonomiska rådgivningstjänster och
skuldrådgivningstjänster om detta behövs
med hänsyn till den regionala tillgången till
sådana tjänster eller av någon annan anled-
ning. Tjänster får köpas endast hos sådana
producenter som har tillräckligt kunnande
och tillräckliga resurser för uppdraget och
vars övriga uppgifter eller vars verksamhet*

med avseende på dess art eller syfte inte äventyrar en opartisk och korrekt skötsel av den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen.

Rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ska ingå avtal om produktionen av tjänsterna med en sådan tjänsteproducent som avses i 1 mom. Avtalet får ingås på viss tid eller tills vidare.

Avtalstvister ska behandlas som förvaltningsvistemål i förvaltningsdomstolen. Bestämmelser om förfarandet vid förvaltningsvistemål finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

6 §

(upphävs)

Tjänsteproducentens skyldigheter

Sådana tjänsteproducenter som avses i 5 § är skyldiga att lämna rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet de uppgifter om verksamheten som behövs för övervakningen av att avtalet följs.

Tjänsteproducenten ska vid skötseln av de uppgifter som avses i 1 § 1 mom. iaktta vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003), förvaltningslagen (434/2003), språklagen (423/2003), samiska språklagen (1086/2003) och personuppgiftslagen (523/1999).

Bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar tillämpas på dem som är anställda hos tjänsteproducenten när de sköter ekonomi- och skuldrådgivningsuppdrag enligt denna lag.

7 §

(upphävs)

Rätt att vara rättegångsombud

En ekonomi- och skuldrådgivare som uppfyller behörighetsvillkoren i 4 § 1 mom. och i 15 kap. 2 § 4 mom. i rättegångsbalken får vara verksam som rättegångsombud eller rättegångsbiträde i ärenden som har anknytning till skuldsanering.

Gällande lydelse

Förslagen lydelse

Vad som i 8 § 2 mom. i lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt föreskrivs om advokatföreningens tillsyn ska inte tillämpas på ekonomi- och skuldrådgivningsuppgifter som sköts vid rättshjälpsbyråerna, om den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen ges av någon annan än ett offentligt rättsbiträde.

8 §

(upphävs)

Rätt till information

Ekonomi- och skuldrådgivare samt personer som biträder dem har trots sekretessbestämmelserna rätt att avgiftsfritt av Folkpensionsanstalten och Skatteförvaltningen få information som är nödvändig för skötseln av deras uppgifter enligt 1 § 1 mom. 2–4 punkten. De har också rätt att få informationen via en teknisk anslutning. Klienten ska på förhand informeras om denna rätt att få information.

Ekonomi- och skuldrådgivare och personer som biträder dem har dessutom, trots sekretessbestämmelserna, rätt att med hjälp av en teknisk anslutning avgiftsfritt av andra myndigheter, företag och sammanslutningar få information som är nödvändig för skötseln av de uppgifter som anges i 1 § 1 mom. 2–4 punkten, om klienten har gett sitt samtycke till detta.

9 §

(upphävs)

Jäv

En ekonomi- och skuldrådgivare vid en rättshjälpsbyrå är jävig att råda och representera sin klient, om klientens borgenär eller någon som annars kan betraktas som klientens motpart är huvudman för ett offentligt rättsbiträde vid samma byrå.

10 §

(upphävs)

Närmare föreskrifter

Närmare föreskrifter om hur den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen

Gällande lydelse

Förslagen lydelse

*ordnas i rättshjälps- och intressebevaknings-
distriktet meddelas i rättshjälpsbyråns arbets-
ordning*

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 8 och 10 § i rättshjälpslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättshjälpslagen (257/2002) 8 § 1 mom. och 10 § 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

8 §

Biträde

Rättshjälpen lämnas av ett offentligt rättsbiträde. I domstolsärenden kan till biträde dock också förordnas ett privat biträde som har gett sitt samtycke till uppdraget. Ett privat biträde kan dessutom förordnas i de situationer som avses i 10 § lagen om statliga rättshjälpsbyråer (258/2002).

10 §

Ansökan om rättshjälp

Rättshjälpsbyrån kan under de förutsättningar som nämns i 2 mom. av skattemyndigheterna och Folkpensionsanstalten med hjälp av teknisk anslutning få sekretessbelagda personuppgifter ur dessas personregister för kontroll av de uppgifter som sökanden lämnat om sin ekonomiska ställning. Rättshjälpsbyrån skall på förhand underrätta sökanden om denna möjlighet.

Förslagen lydelse

8 §

Biträde

Rättshjälpen lämnas av ett offentligt rättsbiträde. I domstolsärenden kan till biträde dock också förordnas ett privat biträde som har gett sitt samtycke till uppdraget. Ett privat biträde kan dessutom förordnas i de situationer som avses i 14 § i lagen om Rättstjänstverket (/).

10 §

Ansökan om rättshjälp

Rättshjälpsbyrån har dessutom trots sekretessbestämmelserna rätt att avgiftsfritt av Migrationsverket få de uppgifter som är nödvändiga för behandlingen av ansökningar om rättshjälp som gäller internationellt skydd enligt utlänningslagen (301/2004).

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 2 § i samiska språklagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i samiska språklagen (1086/2003) 2 § 1 mom. 7 punkten, sådan den lyder i lag
647/2021, som följer:

Gällande lydelse

2 §

Lagens tillämpningsområde

De myndigheter som denna lag tillämpas på
är

7) Utsökningsverket, Skatteförvaltningen,
Folkpensionsanstalten, Lantmäteriverket,
Myndigheten för digitalisering och befolk-
ningsdata och Lantbruksföretagarnas pens-
ionsanstalt,

Förslagen lydelse

2 §

Lagens tillämpningsområde

De myndigheter som denna lag tillämpas på
är

7) *Rättstjänstverket*, Utsökningsverket,
Skatteförvaltningen, Folkpensionsanstalten,
Lantmäteriverket, Myndigheten för digitali-
sering och befolkningsdata och Lantbruksfö-
retagarnas pensionsanstalt,

Denna lag träder i kraft den 20 .